

Uit H. Daudt, *Over echte politicologie. Opstellen over politicologie, democratie en de Nederlandse politiek* Amsterdam, Uitgeverij Bert Bakker, 1995, blz. 40-86.

OVER VASTHOUDENDHEID EN LAFHARTIGHEID IN DE AKADEMIE. EEN GESCHIEDENIS VAN DE 'ZAAK-DAUDT'

H. Daalder

De conflicten die bekend zouden worden als de 'zaak-Daudt' gingen, zo weet na bijna een kwart eeuw nog menig buitenstaander, om de vraag wie in een Nederlandse universiteit het recht zou hebben het wetenschappelijk onderwijs en de examens op een bepaald vakgebied (in casu: de politicologie) naar inhoud en niveau te bepalen. Was dat een voor een bepaald vakgebied volgens normale procedures aangesteld hoogleraar (samen met de de leden van de wetenschappelijke staf die met hem voor datzelfde vakgebied benoemd waren), of konden coalities van politiek-gedreven studenten en stafleden dat doen die zich tooiden met de ideologische mantel van emancipatie en revolutie? De ontwikkelingen in de affaire vormen een complexe geschiedenis waarbij inzicht nodig is in tenminste de volgende zaken: het karakter van de faculteit die na 1945 het licht zag als 'De Zevende Faculteit'; de snelle expansie van het wetenschappelijk onderwijs in de jaren zestig; de dusgeheten 'democratisering' die zich in een proces van agitatie en herstructurering van de bestuursorganisatie van de Nederlandse universiteiten voltrok; de voornaamste *dramatis personae* binnen de Amsterdamse faculteit en universiteit; het veld van de politicologie in Nederland; de rol van de ambtenarenrechter in het conflict; het optreden van Staatssecretaris Ger Klein; en de politieke verhoudingen in het kabinet en het parlement ten tijde van het kabinet-den Uyl (1973-1977). Over de zaak-Daudt zou een lang boek te schrijven zijn, zo niet een sleutelroman. De beschikbare documentatie rondom het conflict beslaat meters papier: een ambtenaar op het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen zou spreken over de stukken over deze zaak in haar kamer als 'mijn Daudt-boulevard'.¹ De repercussies van de affaire zouden zich bovendien niet tot Amsterdam beperken. Zij was een factor in de actie-Broekmeijer, waarbij tal van hoogleraren en medewerkers van Nederlandse universiteiten zich stelden achter de oproep van dr. Marius Broekmeijer (niet de minst belangrijke speler in het conflict Daudt) voor een

¹. Marius Broekmeijer, medewerker aan het Oost-Europa Instituut en lid van de Universiteitsraad, liet als eerste uitgebreide documentenverzamelingen over de affaire circuleren. Het bestuur van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek verzocht op 6 februari 1973 Prof. dr. G. H. Scholten en Prof. dr. P.R. Baehr een uitvoerige documentatie over de conflicten in de Subfaculteit der Algemene en Politieke en Sociale Wetenschappen samen te stellen, die gepubliceerd werd in een speciaal nummer van *Acta Politica* van oktober 1973 (jaargang 8, nr. 4) dat zowel een belangrijke inleiding van de hand van de redacteurs als vrijwel alle relevante stukken bevat over de affaire in de periode december 1972 tot september 1973. Tenzij anders aangegeven is de hierna gegeven reconstructie van de affaire voor het overige gebaseerd op archiefstukken in het bezit van de schrijver. Voorzover deze zelf als actor in de affaire naar voren komt, doet hij dat in de derde persoon. Wie meer persoonlijke herinneringen zoekt, kan terecht bij H. Daalder, 'Universitair Panopticum I. Studeren in de Zevende Faculteit', *Maatstaf* jrg. 42 nr. 2 (februari 1994), blz. 59-68; Idem, 'Universitair Panopticum II. Een korte mars door instituten', *ibidem*, nr. 5 (mei 1944), blz. 52-60; Idem, 'Universitair Panopticum VII: Leiden, Amsterdam en het begin van de zaak-Daudt,', *ibidem*, jrg. 43 nr. 2 (februari 1995), blz. 69-78 en een daarop nog te schrijven vervolg.

zorgvuldige implementatie en zo nodig wetswijziging van het universitair bestuur zoals dat gedacht was in de WUB (Veringa's wet Universitaire Bestuurshervorming van 1971). Acties als deze zouden mede aanleiding geven tot een strakkere vormgeving van de universitaire regelingen. De veronderstelde democratisering zou uitmonden in een snel om zich heen grijpende bureaucrativering van het universitair bedrijf. De situatie in Amsterdam zou ook niet wezenlijk worden opgelost, maar leiden tot een patstelling die langjarige schade aan de levensvreugde en wetenschappelijke arbeid van vele betrokkenen zou toebrengen. De affaire was een test van karakters. Zij vormt tevens een wrange illustratie van de kwade gevolgen van halfhartig bestuur.

De zevende faculteit

De Amsterdamse Zevende Faculteit had haar wortels in bezettingstijd.² Enkele prominente geleerden als N.W. Posthumus en J.M. Romein vatten de wens op na de bevrijding te komen tot nieuwe studieprogramma's die zouden kunnen leiden tot een beter wetenschappelijk inzicht in de voorwaarden voor een democratisch politiek bestel en de scholing zou kunnen verzorgen van personen voor de politiek, waaronder met name ook de media en de diplomatie. Over de invulling van het studieprogramma bestond nog lang onzekerheid, met name over de vraag wat nu precies de inhoud zou zijn van het centrale vak dat de een aanduidde als 'politiekologie' of 'politologie' (Romein), de ander als 'analyse van de politiek' (Posthumus) of 'theorie en geschiedenis der politieke stelsels' (de externe adviseur P.J. Bouman), maar uiteindelijk 'wetenschap der politiek' zou heten. Vaststond van het begin af dat de nieuwe studierichtingen zouden bestaan uit combinaties van vakken. Zo gold al gauw dat voor de studierichting in de wetenschap der politiek, te organiseren in een Sectie A, in ieder geval voor het kandidaatsexamen de economie en de sociologie (later vervangen door geschiedenis) nevensgeschikte hoofdvakken zouden zijn, en de economie tezamen met het Nederlands en vergelijkend staatsrecht opnieuw naast de wetenschap der politiek hoofdvak voor het doctoraalexamen.

Van de aanvang stond de nieuwe faculteit in het teken van politiek gerucht. De minister van Onderwijs en Wetenschappen tussen 1946 en 1948, J.J. Gielen, maakte moeilijkheden over de instelling van de nieuwe faculteit. Zijn toestemming kwam pas af nadat de VU en Nijmegen eigen initiatieven voor de instelling van leerstoelen in het nieuwe vakgebied hadden genomen. Geruchtmakend werden de benoemingen van de eerste vier hoogleraren in de nieuwe faculteit. De voordrachten deden weinig om de indruk te mijden dat het ging om een recrutering uit specifiek-Amsterdamse en politiek-linkse kring (waren niet J. Suys, de nieuw-gedachte hoogleraar voor de wetenschap der politiek, en J. Presser voor de hedendaagse geschiedenis afkomstig uit de enge vriendenkring van J. Romein, en gold de hoogleraar S. Kleerekoper niet als bekend links econoom, al kwam hij dan uit de school van Limperg?). De voordrachten bevatten slechts één enkele naam, niet het gebruikelijke tweetal. Dat bood de minister de mogelijkheid zijn formele goedkeuring te onthouden aan drie van de vier voordrachten (hij ging wel accoord met de benoeming van K. Baschwitz als hoogleraar pers, propaganda en openbare mening, ofschoon ook deze bij enkelvoudige voordracht was geschied). De strijd om de benoemingen verhevigde, niet het minst omdat deze getrokken werden in groeiende tegenstellingen van de steeds kouder wordende verhoudingen tussen Oost en West. Senaat en Curatoren kwamen terug met voordrachten waarop de eerder genoemde personen weer als nummer één stonden. De Amsterdamse gemeenteraad volgde deze voordrachten een tweede keer echter in het geval-Suys

². Een nuttige analyse van de oprichtingsgeschiedenis van de faculteit is gegeven door F. Bierlaagh, Het zwevende begin van de zevende faculteit, doctoraalscriptie Amsterdam, 1972.

niet. De raad benoemde geheel buiten de voordracht om tot hoogleraar in de wetenschap der politiek J. Barents die een van de scherpste politieke critici van de eerdere voordrachten was geweest. De faculteit verzocht Barents een zo ongewone benoeming niet te aanvaarden. Barents weigerde dit. Posthumus en Romein traden af als bestuurders van de nieuwe faculteit. De persoonlijke verhoudingen tussen Barents en andere hoogleraren zouden mettertijd verbeteren. De oprichtingsgeschiedenis van de faculteit liet niettemin tal van littekens achter.

Hoofdprobleem van de nieuwe faculteit, zo zou blijken, werd het naast elkaar bestaan van vele vakken. De verantwoordelijke hoogleraren hadden, niet onbegrijpelijk, hun eigen vak als voornaamste referentiekader, en stelden eisen die van dat gezichtspunt uit wellicht redelijk waren, doch alle tezamen tot een zwaar overladen programma voerden. Noch inhoudelijk, noch ten aanzien van de op te leggen studielast, bestond enige werkelijke coördinatie. Het gevolg was dat talloze studenten die met hoge verwachtingen en enthousiast met de nieuwe studie begonnen waren moesten afhaken: velen onder hen waren als gevolg van crisis- en bezettingstijd al ouder en het percentage werkstudenten was hoog. Uiteindelijk zou van de eerste cohorten studenten slechts 9% de eindstreep halen, en dat dan nog met een gemiddelde studieduur van ruim negen jaar.

Intussen deed zich, naarmate de internationale grenzen meer opengingen, en ook een aantal gasthoogleraren uit het buitenland in Amsterdam doceerde, de invloed van nieuwe ontwikkelingen binnen het vakgebied van de 'political science' meer en meer voelen. Daudt, al tijdens zijn studie en daarna als assistent werkzaam aan het Persinstituut waar hij mede de beschikking had over een bibliotheek met een groeiend aantal moderne werken op het terrein van de sociale wetenschappen, was een van de eersten in Nederland die met die nieuwe ontwikkelingen vertrouwd raakte. Al had ook Barents een uitstekend oog voor de internationale literatuur en goede wetenschappelijke contacten met buitenlandse geleerden gehad, toch kan men de ontwikkeling van een stuk moderne politieke wetenschap in Amsterdam dateren met de benoeming in 1963 van Daudt als Barents' opvolger.

De jaren zestig: expansie en professionalisering

Studentenaantallen groeiden snel in de jaren zestig. Mede begunstigd door de snelle economische groei, was ook de overheid bereid substantieel in de universiteiten te investeren. Dit had, in de alfa- en gammafaculteiten vooral het karakter van de uitbreiding van leerstoelen en de opbouw van wetenschappelijke staven naast de hoogleraren die tot die tijd vrijwel de enige universitaire docenten waren. Daudt bouwde na zijn benoeming in hoog tempo aan de professionalisering en verbreding van de politicologiestudie in Amsterdam. Lucas van der Land, al vele jaren werkzaam als assistent van Barents (die in 1961 nog geen 45 jaar oud stierf), was in de ogen van velen de natuurlijke kroonprins geweest voor een benoeming op de centrale leerstoel. Zijn dissertatie over de oprichting van de PSP stelde echter teleur en de benoeming was naar Daudt gegaan. Tegen aanvankelijk verzet van velen in de Amsterdamse faculteit in zette Daudt de benoeming van Lucas van der Land tot lector in de geschiedenis van de politieke theorieën door, onder het dreigement dat hij anders zelf zijn hoogleraarschap zou opgeven. Daudt streefde met succes de instelling van twee nieuwe ordinariaten na, voor respectievelijk de leer der internationale betrekkingen en methoden van politicologisch onderzoek. Deze nieuwe leerstoelen zouden door bekwame Amsterdamse jongeren als P.R. Baehr (die in de Verenigde Staten was gepromoveerd), en R.J. Mokken (een wizard op het terrein van kwantitatieve methoden) worden bezet.

Daudt (en zijn vrouw Lida) hadden eerder bewezen de taak van 'opleider' hoogst ernstig te nemen. Zij hadden zowel Van der Land als Marten Brouwer (collega van Daudt toen deze assistent

aan het Persinstituut was) ertoe gebracht een proefschrift te voltooien, door hen in huize-Daudt te sequesteren. Werd Van der Land nadat zijn proefschrift was afgerond tot lector benoemd, Marten Brouwer, die als medewerker aan het Persinstituut al verantwoordelijk was geweest voor onderwijs in de massapsychologie, werd hoogleraar in de psychologie van het collectief gedrag, naast de oud-hoofdredacteur van de NRC, M. Rooij die na Baschwitz' vertrek in 1958 was benoemd tot hoogleraar in de leer van de communicatiemiddelen. Intussen werden ook jongeren benoemd in de wetenschappelijke staf van zowel het Instituut voor Wetenschap der Politiek, als bij andere instituten en leerstoelen. Het leek al bloei en groei in de Amsterdamse politicologie na Daudts aantreden: bewuste professionalisering, groeiende internationale contacten, spreiding van leerstoelen, snelle groei van de wetenschappelijke staf, nieuwe ambitieuze hoogleraren, een vriendenkring aan de macht. Het zou anders lopen.

Een van de elementen in de ontwikkeling was een intensiever wordend landelijk overleg. Sinds 1960 was een Academische Raad ingesteld, waaronder tal van commissies en secties werden opgericht voor specifieke wetenschapsterreinen en nauwere vakgebieden. Een van deze was de Sectie Sociologie en Politicologie waarvan hoogleraren uit alle universiteiten die een doctoraalstudie in het ene of andere vak hadden deel uitmaakten. De Sectie kreeg mede tot taak te adviseren over een nieuw Academisch Statuut, waarbij van de zijde van het departement tegelijk sterk aangedrongen werd op regelingen ter verkorting van de hoge gemiddelde studieduur. Daartegen rees nogal wat verzet, niet het minst van Amsterdamse zijde. De Amsterdamse hoogleraar in de sociologie, S.J. Hofstra, betoogde in de Sectie dat een studieduur van zes-en-een-half-jaar voor een doctoraalexamen toch wel het minimum was. Zijn lange ervaring had hem geleerd dat studie in een sociale wetenschap slechts door een langzaam rijpingsproces tot werkelijke resultaten kon leiden, zo verzuchtte hij.

De Sectie verenigde zich uiteindelijk op studieprogramma's van vijf jaar. Daarbij zouden regelingen getroffen worden waarbij de kandidaatsexamens van de vakken sociologie en politicologie, tezamen met die van de sociologie van de niet-westerse volkeren en culturele antropologie inwisselbaar zouden worden. Een kandidaatsexamen, in welk van deze vier vakken ook afgelegd, zou voortaan toegang geven tot een doctoraalexamen in elk van de andere drie vakken. Maar tegelijk zou in de toekomst elk doctoraalexamen duidelijk komen te staan in het teken van slechts één hoofdvak en ten hoogste twee bijvakken. Wat een logische stap leek, zou in de Amsterdamse faculteit op termijn werken als een landmijn.

Toen in 1966 de toepassing van het Academisch Statuut in de Amsterdamse hooglerarenfaculteit besproken werd, bleek grote tegenstand te bestaan tegen de gedachte dat andere vakken dan de politicologie voortaan slechts de status van bijvak zouden krijgen. Onder het hoofdvak, zo erkende ieder, vielen in ieder geval onderdelen als de geschiedenis van de politieke theorieën, de leer der internationale betrekkingen en methoden en technieken van politicologisch onderzoek. Maar, zo redeneerde de meerderheid van de faculteit die uit niet-politicologen bestond, er was binnen het hoofdvak daarnaast zeker ruimte voor een ander verwant vak als 'zelfstandig onderdeel' van het hoofdvak, waar bovenop dan nog de twee andere vakken van het Academisch Statuut kwamen. Van echte studieverkorting kwam daardoor niet veel terecht. Daudt trok daar, in een controversiële nota, later de conclusie uit dat het eigenlijk juist zou zijn indien belangrijke bijvakken zoals economie, recht of geschiedenis zouden terugkeren naar hun 'moederfaculteiten'. Daarbinnen zouden zij zich beter kunnen ontplooiën, terwijl zij van daar uit uitstekend dienstverlenend onderwijs aan de FSW zoals de Zevende Faculteit nu heette zouden kunnen verlenen, zoals dat ook in vele andere universiteiten gebruikelijk was. Mochten de betrokken hoogleraren, indien hun daartoe de mogelijkheid geboden werd, zelf deze weg wel willen gaan - zo was Presser vertrokken naar de literaire faculteit en W.G. Vegting naar de rechtenfaculteit - als 'structurele' oplossing ondergingen de genoemde vakken het voorstel als een rechtstreekse aanval op hun bestaansrecht. De 'Zevende' faculteit, zo betoogden zij, was door de oprichters bewust als een interdisciplinaire gemeenschap opgezet. Dat diende zo te blijven.

'Democratisering' en beginnende conflicten

Was zo al sprake van meningsverschil en spanning, deze zouden onontwarbaar verstrengeld raken met problemen van democratisering en politisering, zoals die zich aan het einde van de jaren zestig aan alle universiteiten, maar na een aanvankelijk vooropgaan van Tilburg en Nijmegen, met name in Amsterdam in alle felheid en bitterheid zouden voordoen.³ De Amsterdamse subfaculteiten Algemene Politieke en Sociale Wetenschappen (FSW-A) en Sociologie, Niet-Westerse Sociologie en Culturele Antropologie (FSW-B) vormden een onmiskenbare brandhaard. Een van de eerste belangrijke conflicten speelde zich af rondom de hoogleraar sociologie en befaamde Amerika-deskundige, A.N.J. den Hollander. Deze was in 1968-1969 voorzitter van de subfaculteit Algemene Politieke en Sociale Wetenschappen. Toen hij in februari 1969 terugkeerde van een verblijf in de Verenigde Staten, vond hij de faculteit in een sfeer van onrust en onzekerheid. Zonder overleg te willen plegen met zijn collegae, besloot hij orde op zaken te stellen. Hij ging op college bewust de confrontatie aan met allengs roeriger studenten. Dat liep slecht af. Hij had laatkomers de toegang tot de collegezaal ontzegd die vervolgens aan de andere kant van de deur in koor 'hi, ha, Hollander' waren gaan roepen. Hij wilde niet ingaan op de eis van studenten dat de collegestof zou worden samengevat in syllabi en dat over inhoud en vorm van het college zou worden gediscussieerd. Hij gebruikte daarbij tegen een van de demonstranten dreigende taal in de trant van: 'Ik ken U niet, als u niet oppast kunt u hier jaren last van hebben.' Dat alles groeide uit tot een groot Amsterdams incident, compleet met een onderzoekscommissie waarin naast de voorzitter (de hoogleraar A.J.F. Köbben) stafleden en studenten zitting kregen. Ook Curatoren meenden stappen te moeten ondernemen. Al gauw kwam vast te staan dat Den Hollander niet langer colleges sociologie zou geven. Zijn onderwijsopdracht werd voortaan beperkt tot alleen de Amerikanistiek.

Zonder twijfel speelde bij deze ontwikkelingen lang opgekropt ressentiment van vroegere en tegenwoordige stafleden tegenover Den Hollanders onmiskenbaar autoritaire instelling een rol. Het verklaart ook waarom Den Hollander weinig solidariteit van zijn collegae ontmoette. Geen hunner had echter iets ondernomen in al jaren bekende misstanden en conflicten tussen Den Hollander en jongere stafleden. Nu Den Hollander het slachtoffer werd van zowel intimidatie van de zijde van de studenten als het vereffenen van oude rekeningen door stafleden stonden zijn collega's, zo voelden sommigen het, al te zeer als Pilatus aan de zijlijn.

Daudt zou al snel het volgende slachtoffer worden van bewuste provocatie en agitatie van studentenzijde. Eind 1969, zo vertelde Daudt in die tijd zijn collega's buiten Amsterdam, stond hij college na college tegenover een groot gehoor, waarbinnen een numeriek kleine, maar wel strategisch opererende groep militante studenten een confrontatie met hem zocht aan te gaan. Het meest opvallende daarbij was dat de grote meerderheid van de studenten, in al of niet geamuseerde passiviteit, afwachtte hoe de strijd tussen deze studenten en de hoogleraar achter het kathedraal zou aflopen. Die ervaring, zo zei hij, was slopend.

Middenin deze conflicten verscheen, op 24 januari 1970, een artikel in Propria Cures van A. de Swaan. Deze was ooit assistent op het Instituut voor Wetenschap der Politiek geweest, maar had nadien twee jaar doorgebracht in de Verenigde Staten voor verdere studie en onderzoek. Teruggekeerd in Nederland werd De Swaan in mei 1969 een van de meer zichtbare bezetters van het

³. De ontwikkelingen in Amsterdam zijn beschreven door Frits de Jong in het boek *Macht en inspraak*. De strijd om de democratisering van de Universiteit van Amsterdam, duur gebonden uitgegeven in opdracht van de Universiteit van Amsterdam voor haar 350-jarig bestaan in 1981.

Maagdenhuis. In zijn Propria Cures artikel getiteld 'Kleine politicologie van de kleine politicologie', poneerde De Swaan de boude stelling dat de studierichting politicologie in Amsterdam in de drieëntwintig jaar van haar bestaan geen enkele bijdrage van betekenis geleverd had, maar wel aan bewogen jonge mensen hun oorspronkelijke idealen had ontfutseld. Politicologen, aldus De Swaan, verschansten zich achter het empirisme om niet aan essentiële problemen als het neokolonialisme, de woningnood of de inkomensverdeling te hoeven raken. Dit 'vonnis', koren op de molen van al wat zich radicaal waande, werd voor Daudt, door De Swaan eerder aangezocht als promotor, aanleiding De Swaan te berichten dat hij niet goed inzag waarom hij zijn tijd zou blijven besteden aan begeleiding van De Swaans onderzoek. Dat onderzoek handelde over zeer abstracte modellen op het terrein van het coalitiegedrag. Het was, zo leek het, bij uitstek een voorbeeld van de gesmade 'kleine politicologie'. Daudt beleefde zijn universitaire verantwoordelijkheden als hoogleraar niettemin voldoende om te regelen dat de psycholoog N. Frijda en R.J. Mokken hem respectievelijk als promotor en co-promotor zouden vervangen, terwijl hij zijn Leidse collega Daalder vroeg als coreferent op te treden voor de meer beschrijvend-vergelijkende onderdelen van het proefschrift. De Swaan zou in maart 1973, midden in de Amsterdamse troebelen, cum laude promoveren, met volledige instemming van Daudt die van de promotiecommissie deel uitmaakte.

Niet lang na De Swaans Propria Cures-artikel besloot Daudt in februari 1970 zijn hoorcolleges te stoppen. Hij deed daarvan mededeling in een beroemd pamflet dat in dit boek is opgenomen (zie blz. xxx - xxx). Onder de titel: 'Daudt speelt geen uitwedstrijden meer' protesteerde hij daarin tegen een sfeer van 'opruien, verdachtmaken en woordterreur' waarin het 'niet langer mogelijk is om beginnende studenten een eerste notie bij te brengen van het vak politicologie'. Hij trok een befaamd geworden ambachtelijke vergelijking: 'Een leerling-timmerman [moet] eerst hamer, zaag, beitel, nijptang, schaaf en schroevendraaier... leren hanteren, alvorens hij in een 'projectgroep' meubilair gaat vervaardigen.' Het politicologieonderwijs werd voortaan in kleinere groepen gegeven, die de naam Friedrich Colloquium zouden gaan dragen, naar de bekend Duits-Amerikaanse politicoloog Carl J. Friedrich, wiens grote boek Man and his Government (New York 1963) een van de belangrijkste te bespreken literatuurstukken was.

De subfaculteit op drift

Intussen vonden tal van agitaties en discussies plaats over een nieuw in te voeren 'democratische' bestuursstructuur van de Amsterdamse faculteit der politieke en sociale wetenschappen.⁴ Tijdens een algemeen congres was in januari 1970 besloten dat een plan zou worden opgesteld voor een nieuwe bestuursstructuur. Het plan zou worden onderworpen aan een referendum waarbij elke geleding afzonderlijk zou stemmen. Studenten aanvaardden het, docenten en technisch-administratieve staf niet. De uitslag leidde tot groot stampeij en op 21 april 1970 tot een langdurige bezetting van het Instituut voor Wetenschap der Politiek. Dat was gehuisvest, tezamen met enkele andere instituten en het bureau van de Subfaculteit, in de panden Oudezijds Voorburgwal 185 en 187, gelegen op slechts enkele tientallen meters van het Amsterdamse stadhuis. Daudt en de meerderheid van de stafleden beantwoordden deze bezetting met het besluit colleges en tentamens op te schorten totdat de bezetting zou worden opgeheven. Zij werden daarbij gedekt door een brief van de Rector Magnificus van de Amsterdamse Universiteit, A.D. Belinfante, die namens Rector en Assessoren op 4 mei 1970 aan alle medewerkers in Amsterdam richtlijnen gaf hoe te handelen bij een bezetting van instituten: '1. Alle werkzaamheden die in of vanuit de betreffende instituten plegen te geschieden, worden stopgezet. 2. Alle werkzaamheden die in feite onafhankelijk van de instituten plaatsvinden, gaan door. 3.

⁴. Zie hierover vooral de inleiding van P.R. Baehr en G.H. Scholten in het eerder genoemde speciale nummer van *Acta Politica*, blz. 370-379.

Werkzaamheden gaan niet door, bijvoorbeeld examens, indien verkrijging van hiervoor benodigde gegevens afhankelijk is van medewerking van de bezetters. 4. Voor noodgevallen worden noodoplossingen gezocht.'

Het gemeenschappelijk front van de staf politicologie werd echter traumatisch verbroken door de stafleden Walther Kok en Conny van der Maesen, met in haar kielzog de lector Van der Land, die een geheel eigen weg gingen en de studentenacties ondersteunden. Van der Maesen ging daarbij zover dat zij Daudt 's-avonds thuis de kaartenbak van de studenten kwam brengen die zij uit het bezette, nu 'Karl Marx-instituut' geheten Instituut voor Wetenschap der Politiek had opgehaald. Opzet daarbij was kennelijk hem het argument uit handen te slaan dat normale werkzaamheden onmogelijk waren zolang werkkamers en het secretariaat dat de studententadministratie beheerde bezet bleven.

Verschillende instituten kwamen vervolgens in een democratiseringsdraaikolk terecht. De hoogleraar moderne geschiedenis, Frits de Jong, ooit bewust tegenstander van studenteneisen, ging overstag, en met hem, zij het niet zonder interne tegenstellingen, het Documentatiecentrum voor Nieuwste Geschiedenis. Het Baschwitz Instituut van Marten Brouwer werd een centrum van politieke activiteiten. Om De Jong, Van der Land, Brouwer en Van der Maesen groepeerden zich allengs groepen radicale studenten die geheel nieuwe onderwijsprogramma's in de doctoraalfase zochten af te dwingen.

De bestuurscrisis in de subfaculteit vrat intussen dieper en dieper door. De hooglerarensubfaculteit bleek onmachtig langer te functioneren. Zowel de voorzitter F. de Jong als de secretaris P.R. Baehr traden af. Niemand bleek bereid hun plaats in te nemen. Bij wijze van experiment werd in juli 1970 besloten een nieuwe faculteitsraad in te stellen, waarin naast de hoogleraren vertegenwoordigers van de staven en studenten volledig stemrecht kregen. Het bleek slechts een tussenstap in een ontwikkeling die uiteindelijk over de grenzen van de intussen vastgestelde WUB heen zou leiden tot een faculteitsraad van negen docentenvertegenwoordigers, negen studentenvertegenwoordigers, één lid van de technisch-administratieve staf, en een via een one man one vote door de gehele subfaculteitsgemeenschap gekozen voorzitter. Vanaf juli 1972 vormden zeven van de negen studentenvertegenwoordigers die de naam van de studentenvereniging Machiavelli droegen en enkele leden van de 'Progressieve Staf', waaronder Van der Maesen, Kok en de tot voorzitter gekozen Marten Brouwer, een niet te schokken politieke meerderheid.

Literatuurlijsten, onderwijsgroepen, vakgroepen

Voordien hadden zich echter al reeksen conflicten voorgedaan, zowel over de inrichting van het studieprogramma, als over de vraag wie de literatuurlijsten voor tentamens kon vaststellen. Daudt en zijn naaste medewerkers hadden voor een tweedejaars tentamen in het hoofdvak politicologie een onmiskenbaar 'pluriforme' literatuurlijst vastgesteld. Deze was radicale studenten nog steeds niet naar de zin. Zij eisten wijziging. Een geschillencommissie (bestaande uit docenten en studenten) meende dat aan hun verlangens tegemoet moest worden gekomen. Daudt en de zijnen weigerden. Het interim subfaculteitsbestuur (waarvan Baehr voorzitter was) ging tegen deze weigering in beroep bij het bestuur van de faculteit der sociale wetenschappen. Dat bestuur gaf Daudt c.s. gelijk gaf. Opnieuw ging het subfaculteitsbestuur in beroep, nu bij een speciaal door de Rector-Magnificus ingestelde Commissie-De Froe. Deze oordeelde dat zolang er nog geen vakgroep was als in de WUB voorzien de hoogleraar als enige bevoegd was literatuureisen te stellen. Besturende organen als een faculteits- of subfaculteitsraad waren op zijn hoogst bevoegd tot marginale toetsing van de omvang van studiestof, niet van de inhoud daarvan.⁵ Het was de eerste procedure die Daudt in twee termijnen zou

⁵. De tekst van de uitspraak van de Commissie-De Froe verscheen in Universiteit en Hogeschool, jrg. 19, nr. 4 (januari 1973), blz.195-201. De publikatie viel in de tijd ongeveer samen met de

winnen. Dat weerhield, zo zal blijken, een zich ontwikkelende radicale coalitie van Machiavelli en de met hen sympathiserende Progressieve Stafleden er niet van de macht in de subfaculteit na te streven met een arsenaal aan andere middelen.

Een aangrijpingspunt werd daarbij een in de bestaande universitaire structuur niet gekend instituut van zogenaamde 'onderwijsgroepen'. In het klimaat van toenemende politisering was de klacht dat er tussen de verschillende vakgebieden in de studierichting geen werkelijke coördinatie bestond na 1966 alleen maar toegenomen. Na langdurig overleg werd in 1971 overeenstemming bereikt over een nieuw 'onderwijsplan'. Een door velen gewenste differentiatie van de doctoraalstudie via de instelling van duidelijk onderscheiden doctoraalspecialisaties zou tot stand kunnen komen via een samenwerking op onderwijsterrein in daartoe speciaal te vormen 'onderwijsgroepen', waarvan studenten en stafleden van hoofd- en bijvakken zouden samenwerken. Dat zou geschieden, zo was vastgesteld, binnen de verantwoordelijkheid van de groep hoofdvakdocenten, op basis van vrijwilligheid en met behoud van de eigen zeggenschap van elk vakgebied voor de eigen bijdrage. Al vrij spoedig bleek het systeem van onderwijsgroepen echter een vrijbrief te worden waarbij, zonder inspraak van Daudt en andere docenten voor het hoofdvak dan het al genoemde dissidente drietal Van der Land-van der Maesen-Kok, op basis van one man one vote in losse groepen thema's werden vastgesteld en studieverrichtingen 'gehonoreerd' als waren deze een onderdeel van het hoofdvak.

De 'onderwijsgroepen' ontbeerden qua samenstelling, bestuursstructuur en bevoegdheden elke wettelijke basis. Binnen de subfaculteit pleitten sommigen ervoor daarvoor een oplossing te vinden door de ingevoerde onderwijsgroepen te laten samenvallen met vakgroepen. Vakgroepen dienden volgens de in 1971 in werking getreden WUB te worden ingesteld door de nieuw te vormen faculteitsraden, die daartoe echter overleg dienden te voeren met de Sectie van de Academische Raad voor het betrokken vakgebied. De Amsterdamse subfaculteit delegeerde haar bevoegdheid aan de subfaculteitsraad. Een begin 1972 door het subfaculteitsraad bij de (op dat moment nog ongedeelde) Sectie Sociologie en Politologie van de Academische Raad ingediend voorstel voor interdisciplinair samengestelde vakgroepen werd door deze Sectie 'onaanvaardbaar' genoemd. Het voorstel voldeed niet aan de wettelijke eis, zo schreef de Sectie op 6 maart 1972 aan het bestuur van de subfaculteit, dat een vakgroep een bundeling diende te zijn van hen die zoals de Memorie van Toelichting van de WUB het geformuleerd had 'uit hoofde van hun professie als docent of als onderzoeker op eenzelfde vakgebied werkzaam zijn'. De voorgestelde vakgroepenconstructie zou het 'betrokkenen onmogelijk maken hun verantwoordelijkheden adequaat te realiseren'. Bovendien, zo merkte de Sectie verder op zou het voorstel leiden tot een 'verdeling van de politicologen over verschillende vakgroepen,' waardoor de 'positie van het hoofdvak in aanmerkelijke mate ondergraven zou worden.'

Het weerhield drijvers binnen de FSW-A niet op hetzelfde spoor door te gaan. In het najaar van 1972 bereidde een nieuw-gekozen bestuur onder leiding van Marten Brouwer een nieuw vakgroepenplan voor. Het wekte binnen de subfaculteitsgemeenschap brede kritiek: opnieuw werden personeelsleden van verschillende vakgebieden, los van hun onderwijsaanstelling, in een zelfde vakgroep samengebracht, terwijl personeel benoemd voor een zelfde vakgebied over verschillende vakgroepen verspreid. De vakgroepsbesturen zouden bovendien niet, zoals de WUB veronderstelde, voor tenminste de helft bestaan uit de zogenaamde professionele kern van leden van de wetenschappelijke staf met een vaste aanstelling, maar naar 'democratische' eis voor de helft uit vertegenwoordigers van alle stafleden (al dan niet in vaste dienst aangesteld), en voor de andere helft, op een enkele vertegenwoordiger van de administratieve staf na, uit gekozen studentenvertegenwoordigers. Deze zouden daardoor niet slechts in de subfaculteitsraad, maar ook in de vakgroepsbesturen, die voor de directe werkzaamheden van stafleden beslissend waren, bijna de helft van de zetels bezetten. Het vakgroepenplan had nog twee andere aspecten: het liet stafleden van

uitreiking van een dienstbevel aan Daudt en zijn medewerkers door de intussen tot Rector-Magnificus benoemde De Froe.

een aantal instituten zoals het Amerika Instituut en het Oost Europa Instituut die tal van sceptici telden terzake van de zegeningen der democratisering, buiten enigerlei vakgroep. En: nog groter steen des aanstoots: de subfaculteitsraad besloot op 20 december 1972 niet alleen zijn vakgroepenplan aan willigen en onwilligen gelijkelijk op te leggen, doch aanvaardde tevens een motie ingediend door de studentenfractie Machiavelli met de inhoud: 'Alle vakgroepen, behorende tot het wetenschapsgebied van de politicologie moeten ...één of meer afstudeerrichtingen in de politicologie bevatten'. Dit voorstel werd door drie gekozen stafleden en de voorzitter Brouwer tezamen met zeven leden van Machiavelli aangenomen voorstel, tegen de wil van zes vertegenwoordigers van de staf (tot hen behoorde Daudt en zijn medewerker Lehning verenigd in de zgn. fractie-Mokken), twee studentenvertegenwoordigers, en een vertegenwoordiger van de technisch-administratieve staf aangenomen. Het impliceerde dat voortaan alle studieverrichtingen het label 'politicologie' konden dragen, en hief daarmee de laatste sporen van zeggenschap van Daudt en zijn medewerkers die voor de politicologie waren benoemd op, buiten de vakgroep waarvan zij zelf deel uit zouden maken.

De 'staking'

De conflicten escaleerden vervolgens snel. De fractie-Mokken besloot niet langer aan de werkzaamheden van de raad deel te nemen. 'De' subfaculteitsraad zou daarom voortaan slechts als rompraad fungeren, bestaande uit de voorzitter Marten Brouwer, de drie leden van de Progressieve Staf, de zeven Machiavelli-vertegenwoordigers, en incidenteel de twee andere verkozen studenten en het lid van de administratieve staf. Brouwer schreef een dag later aan de Sectie van de Academische Raad dat de subfaculteit Daudt niet meer als haar vertegenwoordiger beschouwde: hij zelf zou hem voortaan als zodanig vervangen. Daudt en zijn medewerkers besloten tot staking.

Zij lichtten hun besluit toe in twee uitvoerige nota's die Daudt op 28 december 1972 met een begeleidende brief zond aan het College van Bestuur. In een nota getiteld Aan wie het onderwijs in de politicologie aan de Universiteit van Amsterdam ter harte gaat gaven vijf van Daudts medewerkers (B.J.S.Hoetjes, J. de Lange, P.B. Lehning, L.M.A. Masset en U. Rosenthal) een gedetailleerde uiteenzetting van de onmogelijke werksituatie waarin zij bij het geven van hun onderwijs verstrikt geraakt waren als gevolg van jarenlange studenteneisen en -intimidatie, politisering, en opportunistisch bestuur binnen de subfaculteit. Zij konden slechts de conclusie trekken dat de mogelijkheid tot serieus wetenschappelijk onderwijs in het hoofdvak politicologie niet langer bestond. 'Het ogenblik is aangebroken,' zo schreven zij, 'waarop zij, willen zij niet hun professionele en morele integriteit verliezen, hun medewerking aan alle onderwijs dienen op te schorten.' Daudt stelde zich volledig achter deze nota. In zijn brief aan het College schreef hij: "Het wordt ons ... onmogelijk gemaakt op ons vakgebied een zelfstandig beleid te voeren, waartoe wij krachtens aan de wet ontleende bevoegdheid verplicht zijn op grond van mijn leeropdracht". In een eigen uitvoerige nota herinnerde hij eraan dat hij al een jaar eerder, op 15 december 1971, aan de toenmalige President-Curator, J. van der Hoeven, bericht had dat 'met rasse schreden ... het moment [nadert] waarop ik niet langer de verantwoordelijkheid op mij zal kunnen nemen voor de politicologie-tentamens en voor de examens in de subfaculteit A.' In een eveneens op 28 december 1972 gedateerde brief verzocht Daudt het Bureau Examens van de Universiteit van Amsterdam in de toekomst geen tentamenbriefje politicologie te accepteren dat niet mede zijn handtekening droeg. Hij verzocht het bureau hem een overzicht te sturen van geregistreerde tentamens politicologie sinds september 1972, opdat hij inzicht zou krijgen 'in de omvang die de tentamenfraude heeft aangenomen.'

De besluiten van Daudt en zijn medewerkers wekten groot opzien. De publiciteit werd verder aangewakkerd door een brief van het Amsterdamse College van Bestuur van 5 januari 1973 waarin dit College weigerde in te gaan 'op de in het rapport gesignaleerde problemen, die van

onderwijskundige aard zijn.' Daudt en de zijnen hadden deze daarom 'in eerste instantie aan het bestuur van de subfaculteit dienen voor te leggen en nadat de subfaculteit een beslissing had genomen, eventueel aan het bestuur van de faculteit,' zo schreef het College. Tegelijk bevatte de brief zinnen als 'Wij kunnen niet tolereren dat U het onderwijs opschort. Wij dragen U op het onderwijs onverwijld te hervatten. Wij verzoeken U de hervatting van Uw werkzaamheden bekend te maken op een wijze die het effect van Uw eigen mededeling over het onderwijs teniet doet.' De brief had de toon van een dienstbevel, ofschoon het College kort nadien zou volhouden dat het dat [nog] niet was.

De voornaamste actoren

De affaire Daudt begon nu dimensies te krijgen die de subfaculteit te boven zouden gaan. Voor een goed begrip is het daarom wenselijk eerst een beknopte schets te geven van de politieke kaart binnen en buiten Amsterdam ten tijde van de affaires.

Allereerst was er het Amsterdamse Instituut voor Wetenschap der Politiek (IWP). De binnencirkel daarvan vormden Daudt en zijn medewerkers. Als gevolg van de benoemingen van Van der Land (voor de geschiedenis van de politieke theorieën), Baehr (voor de leer der internationale betrekkingen) en Mokken (voor methoden en technieken van politicologisch onderzoek) ging zich binnen het hoofdvak echter een duidelijke differentiatie aftekenen die op den duur tot een zeker uiteengaan van de betrokken hoogleraren en stafleden kon leiden. Kingmakers - en Daudt was er een - zijn zelden blijvend populair. Daarbij kwam de diepe kloof tussen de grote meerderheid van Daudts stafleden enerzijds, de lector van der Land, Conny van der Maesen en Walther Kok anderzijds. Deze was ontstaan toen de drie laatsten zich nadrukkelijk achter de bezetting van het IWP in 1970 geschaard hadden. Zij waren sindsdien bereid gebleken ook inhoudelijk vergaand op politieke studenteneisen in te gaan. Daudt's brief aan het Bureau Examens was in wezen gericht tegen een praktijk waarin met name Van der Maesen studieverrichtingen als 'politicologie' honoreerde zonder Daudts instemming en voorkennis.

Naast de hoofdvakdocenten waren er de hoogleraren en medewerkers voor andere vakgebieden, zoals nieuwste geschiedenis (Fr. de Jong e.a.), leer der communicatiemiddelen (een opvolger van M. Rooij was nog niet benoemd), massapsychologie (M. Brouwer), staats- en administratiefrecht (S.O. van Poelje, later W. Duk), economie (H.J.A.F. Misset), alsook de staven van het Oost-Europa Instituut (J.W. Bezemer), het Amerika Instituut (A.N.J. den Hollander) en dergelijke. Sommigen waren aan verhoudingsgewijs grote instituten verbonden, anderen vormden kleinere groepen. Zowel tussen als binnen de onderscheidene vakgebieden bestonden veelal aanzienlijke meningsverschillen zowel over de mate waarin aan eisen van democratisering en politisering tegemoet gekomen moest worden, als over de plaats die het eigen vak in het curriculum moest hebben.

Een volgende 'cirkel' vormden de zogenaamde 'onderwijsgroepen'. Was op doctoraalniveau al sprake van sterk-gepolitiseerd projectonderwijs in onderwijsgroepen zoals DODO (met Fr. de Jong en Van der Land) als DOGRO (rond Brouwer en van der Maesen), ook op het prekandidaatsniveau streefden studenten naar vergelijkbare regelingen. Zij eisten dat voortaan zou worden onderhandeld over de studiestof, waarbij staf en studenten elk voor vijftig procent de literatuur zouden vaststellen. Zoals al vermeld had Daudt in verzet daartegen uiteindelijk het pleit gewonnen door een uitspraak van de Commissie-De Froe, dat alleen de hoogleraar (en na de invoering van de WUB het vakgroepsbestuur) bevoegd was literatuurlijsten vast te stellen. Het eindeloos geharrewar hield echter zozeer aan dat Daudts medewerkers uiteindelijk in december 1972 het bijltje erbij neergooiden.

Op het studentenfront was de studentenvereniging Machiavelli intussen uitgegroeid tot een gedisciplineerd-optredende actiegroep. Wie de stukken naleest, ontmoet daarbij tal van 'radicale' namen, voorop Siep Stuurman, Walter Etty, Alex Geelhoed, Gert-Jan van Oenen e.a., maar ook later bekende journalisten als Max van Weezel, Max Arian en Anet Bleich.

Machiavellivertegenwoordigers bezetten na de verkiezingen in juli 1972 zeven van de negen studentenzetels in een nieuwe subfaculteitsraad waarin zij als een vast blok optraden. Zij trokken daarbij nauw op met de gekozen leden van de Progressieve Staf. Deze vertegenwoordigden, getuige de laatst-gehouden verkiezingen van juli 1972 slechts een minderheid van het wetenschappelijk corps: tegenover hun drietal (onder wie Walther Kok en Conny van der Maesen) was een zestal leden gekozen die als 'fractie-Mokken' optraden, en na december waren uitgetreden. De Technisch-Administratieve Staf telde slechts één vertegenwoordigster, de 'gematigde' Esther Cohen. De voorzitter werd, anders dan de intussen ingevoerde WUB voorschreef, niet door de subfaculteitsraad gekozen, doch in een stemming van de hele faculteitsgemeenschap. Als zodanig was in de zomer van 1972 Marten Brouwer gekozen die zich als een drijver bij uitstek deed kennen. (Dat de academische vrijheid bij de nieuwe meerderheid niet in veilige handen was, was al in het najaar van 1972 gebleken in de zogenaamde Tanter-affaire. De subfaculteit had op voorstel van de hoogleraar Baehr Raymond Tanter, een jonge, zwarte hoogleraar verbonden aan de University of Michigan, uitgenodigd in het najaar van 1972 als gasthoogleraar in Amsterdam op te treden. Hij zou zich tijdens een verblijf aan de Rand Corporation bezig hebben gehouden met strategisch onderzoek in opdracht van het Amerikaanse Defense Department. Hij was, hoezeer ook officieel uitgenodigd, daarom niet welkom in Amsterdam, zo lieten studenten van Machiavelli weten. Zij verstoorden onder leiding van Walter Etty een openbare voordracht van Tanter in Amsterdam. Zij verkregen daarbij de actieve steun van de nieuwe voorzitter van de subfaculteit Brouwer en passief begrip van de zijde van het Amsterdamse College van Bestuur. Een zelfde poging, ondernomen door Siep Stuurman, Meindert Fennema en anderen bij een bijeenkomst op 18 november 1972 van de door de Amsterdamse gebeurtenissen gewaarschuwde Nederlandse Kring voor Wetenschap, waar Tanter sprak over 'Modelling international conflicts: The Berlin crisis', mislukte.)

Op universitair niveau telde een drietal colleges voor de besluitvorming mee. De eerste Universiteitsraad samengesteld volgens de WUB was gekozen op een moment dat de meer radicale studenten in Amsterdam nog besloten hadden deze huns inziens te weinig democratische wet te boycotten. Mede als gevolg daarvan was de samenstelling van de eerste universiteitsraad redelijk gematigd.

Het vijf leden tellende College van Bestuur bestond, zo schreef de WUB voor, uit twee door de Universiteitsraad gekozen vertegenwoordigers, twee door de Minister aangewezen leden (w.o. de voorzitter) en de door het College van Decanen verkozen Rector. Voorzitter was, na lang aarzelen aan de kant van Minister De Brauw, Mr. G.J.P. Cammelbeeck geworden, welbespraakte advocaat, lid van de Eerste Kamer van de PvdA, ondertekenaar van de Nieuw-Links-brochure Tien over Rood, en een bekend voorzitter van fora en teach-ins. Rector werd de antropoloog A. de Froe, ooit een van de redacteurs van De Vrije Katheder. De overige leden waren de accountant J. Harmsen (aangewezen door de Minister) en de twee door de universiteitsraad verkozen leden P.E. Noorman en H.L. Polak. Relevant is dat het College ter zijde werd gestaan door de recent opgetreden waarnemend secretaris van de Universiteit, drs. P.A. Vuurens. Deze was eerder als medewerker van P.R. Baehr betrokken geweest bij de opstelling van het eerste vakgroepenplan dat door de Sectie Sociologie en Politicologie in februari 1972 was verworpen.

Het derde college van belang voor Amsterdamse verhoudingen was het College van Decanen, voorzitters van hun respectievelijke faculteiten en subfaculteiten die in Amsterdam door een vergaande opsplitsing veel talrijker in aantal waren dan elders in de Nederlandse universiteiten het geval placht te zijn. Onder hen zouden zich ten tijde van het conflict enkele onmiskenbaar militante critici van het College van Bestuur bevinden, zoals de hoogeraren W.F. Heinemeijer en J. Hemelrijk.

En buiten Amsterdam? De wisseling aan 'Onderwijs' was groot in het begin van de jaren zeventig: na Veringa werd in 1971 Jhr. Mr M.L. De Brauw als minister zonder Portefeuille verantwoordelijk voor het wetenschappelijk onderwijs en het wetenschapsbeleid. Toen DS'70 in juli 1972 uit het kabinet trad, nam Mr. Chr. van Veen, Minister van Onderwijs en Wetenschappen, de

verantwoordelijkheid voor de portefeuille op zich. Dat deed zijn opvolger, Dr. J.A. Van Kemenade niet. Het na lang onderhandelen in mei 1973 optredende progressieve kabinet Den Uyl stelde de universiteiten in handen van de Staatssecretaris Ger Klein, hoogleraar in de electrotechniek en bekend nieuw-links activist. Dan was er de Kamer, waarin de bij de verkiezingen van 1972 voor DS'70 tot lid van de Tweede kamer verkozen De Brauw zoals zal blijken een redelijk hecht bondgenootschap wist te vormen met de woordvoerders in onderwijszaken van KVP (A.J.Hermsen en G.J. Ter Woorst), ARP (A.J. Vermaat) en CHU (G. van Leijenhorst). Een belangrijke landelijke actor was daarnaast de Commissie voor de Bestuurshervorming ex art. 56 van de WUB (naar zijn voorzitter Prof. Mr. J.M. Polak bekend als de Commissie-Polak) die tot taak had de werking van de experimentele wet die de WUB was te evalueren.

Een volgende groep van belang werd gevormd door de hoogleraren politicologie buiten Amsterdam. Sommigen, zoals G. Kuypers van de VU, P. Valkenburgh in Groningen, maar vooral A. Hoogerwerf in Nijmegen, hadden in hun eigen instelling evenzeer te kampen met studentenagitatie en stafconflicten. Voor anderen, zoals H. Daalder en A. Lijphart in Leiden, en de in 1972 tot hoogleraar in Rotterdam benoemde G.H. Scholten, hadden dat niet of nauwelijks. De meesten van hen waren lid van de Sectie Politicologie van de Academische Raad, die sinds december 1972 afzonderlijk bijeenkwam. Zij keerden zich unaniem tegen de Amsterdamse vakgroepenindeling en tegen de poging van Brouwer Daudt als lid van de Sectie te vervangen door hemzelf. Een belangrijk argument was daarbij dat volgens de richtlijnen van de Academische Raad de Sectie 'tenminste een hoogleraar of lector op het desbetreffende [vak]gebied' moest bevatten, aan welke eis Daudt wel, maar Brouwer als hoogleraar

in de psychologie van het collectief gedrag niet voldeed. De gezamenlijke hoogleraren in de politicologie buiten Amsterdam richtten zich op 18 januari 1973 tot de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. Zij vroegen hem 'te bevorderen, dat door de Commissie voor de Bestuurshervorming ex art. 56 van de WUB een advies wordt uitgebracht over de verantwoordelijkheden voor het onderwijs en de examens c.q. de tentamens in het hoofdvak politicologie aan de Universiteit van Amsterdam', zulks omdat besluiten in Amsterdam op 20 december 1972 genomen 'fundamentele vragen doen rijzen over de verhouding van de bevoegdheden van de Raad van de Subfaculteit, de door de WUB ex art. 17 geëiste vakgroepen, en de hoogleraren en andere leden van het wetenschappelijk corps die krachtens hun aanstellingsbesluit de verantwoordelijkheid dragen voor het onderwijs en de examens c.q. de tentamens op een bepaald vakgebied, alsmede over de verplichtingen die art. 110 en 111 van het Academisch Statuut inhouden ten aanzien van een studierichting, waarin de politicologie hoofdvak is.' De brief van de gezamenlijke hoogleraren aan de minister zou, zo zal blijken, niet de laatste door hen te schrijven brief zijn.

Naast de velen binnen en buiten Amsterdam die in de conflicten betrokken raakten moet nog de schrijvende pers genoemd worden. Niet onbelangrijk daarbij waren studenten die het subfaculteitsblad Discorsi maakten dat hoezeer ook verwant aan de studentenvereniging Machiavelli een stroom van relevante informatie en opinies bevatte. Daudt, ooit een van de oprichters van het Amsterdamse blad Folia Civitatis bleef een puntige kolom in dat blad schrijven. Hij had daarnaast, als oud-journalist en medewerker van het Persinstituut, met vele journalisten contact. Maar dat gold evenzeer voor een aantal van de meer militante stafleden en studenten, die bijvoorbeeld in De Volkskrant nogal wat sympathiserende verslaggevers en redacteurs hadden, om niet te spreken van De Waarheid in de dagen dat vele militante studenten heil zagen in de CPN. Daartegenover ontwikkelde zich J.Th.J. van den Berg, columnist van de NRC en wetenschappelijk medewerker in Leiden, tot een ingewijd en onvermoeibaar publicist die niet naliet de 'antics' van de nieuwe Amsterdamse regenten te analyseren en hekelen.

Het dienstbevel

In zijn eerste reactie op de brieven van Daudt en zijn medewerkers had het Amsterdamse College van Bestuur hen terugverwezen naar de subfaculteitsraad die als enige bevoegd heette te zijn in onderwijszaken. Daudt en de zijnen hadden hierop in een brief van 11 januari en een tweede brief van 25 januari 1973 geantwoord. In de eerste brief hadden zij geschreven dat zij 'in een conflict van plichten' waren geraakt, tussen enerzijds de 'plicht' die voortvloeit uit de leeropdracht van de hoogleraar, en anderzijds het bevel van het College om het onderwijs te hervatten. Er was immers, zo schreven zij, 'een feitelijke onmogelijkheid tot het geven van onderwijs ... indien er sprake is van verstoring van de orde op een college. Wij zouden daarenboven willen opmerken, dat deze feitelijke onmogelijkheid zich eveneens kan voordoen, wanneer een continue aanslag op onze professionele en morele integriteit leidt tot een fysieke en mentale slijtage na drie jaren van debatten, collegeverstoringen, discussies, bezettingen, evaluaties, verdachtmakingen en bestuurlijke manipulaties op subfaculteitsniveau. Wellicht zou men hier kunnen spreken van structureel geweld jegens docenten.' In de tweede brief herhaalden zij hun klacht en schreven: 'Wij willen wel, maar wij kunnen niet!'

Het subfaculteitsbestuur stuurde een aantal brieven en verklaringen rond. Daarin keerde het zich tegen Daudts staking. Het eiste dat deze zijn beschuldiging van tentamenfraude zou intrekken en dreigde met maatregelen indien Daudt dat niet zou doen. Het verwijderde Daudt uit de examencommissie, vroeg garanties van het College dat niemand door de staking zou worden geschaad, en deelde met het oog op mogelijke pogingen tot bemiddeling dat er 'hangende de onderwijsstaking en de tentamenbeschuldiging, geen sprake kan zijn van overleg om het conflict op te lossen. In ieder geval zou 'niet getornd' mogen worden aan de 'besluiten van de subfaculteitsraad over de vakgroepenindeling zoals die op 20 december 1972 en 9 januari 1973 zijn aangenomen.' De studentenvereniging Machiavelli liet zich evenmin onbetuigd: zij liet in een persbericht kennelijk met instemming weten dat 'een dienstbevel van het College van Bestuur van de universiteit van Amsterdam te verwachten is', dat wel eens de inleiding zou kunnen gaan vormen voor het ontslag van de onwillige docenten.

Anders dan het College van Bestuur in zijn eerste reactie van 5 januari 1973 had gesteld, ging het korte tijd later wel een aantal gesprekken aan, zowel met Daudt als zijn medewerkers, als met het FSW-A Bestuur. Het zag ook een moment mogelijkheden in bemiddeling via de hoogleraar R.J. Mokken. Deze had een scherpe brief geschreven aan het College om te protesteren tegen het publieke optreden van het FSW-A Bestuur en tegen het College dat kennelijk niet bereid was de terechte grieven te onderzoeken die tot de staking hadden geleid. Mokken had er tegelijk op gezinspeeld dat bemiddeling tot resultaten zou kunnen leiden. Het College vroeg hem zelf activiteit terzake te ontplooiën. Noch de groep-Daudt, noch het subfaculteitsbestuur zag daarin echter nog heil.

Op 5 februari 1973 belde Cammelbeeck Daudt met de vraag of hij en zijn medewerkers bereid waren tot een gesprek met leden van het College. Dat 'gesprek' bleek een bezoek te zijn op de volgende dag van de Rector A. de Froe en het collegelid P.E. Noorman die een schriftelijk dienstbevel bij zich hadden. Zij stelden dit aan Daudt en elk van zijn medewerkers ter hand. Een van hen, U. Rosenthal, had op dat moment al zijn ontslag ingediend bij het College van Bestuur in verband met een benoeming in Rotterdam. Hij was 'droef gestemd', zo schreef hij op 30 januari 1973, dat hij afscheid nam van een aantal wetenschappelijke medewerkers en Prof. Daudt maar hij zou 'het bijna gezonken schip van de FSW-A met grote gemoedsrust' verlaten omdat anderen de elementaire beginselen die hij noodzakelijk achtte voor verantwoord onderwijs en onderzoek hadden ondergraven.

Nu werkelijk van een dienstbevel sprake was, namen de publiciteit rondom het conflict en de protesten van binnen en buiten de subfaculteit sterk toe. Tal van docenten uit de faculteit die overigens over tal van zaken van mening verschilden waren eensgezind in hun afwijzing van het fenomeen dienstbevel. Een grote groep hoogleraren en docenten buiten de subfaculteit zond nog op

de dag van de uitreiking van het dienstbevel een protestbrief. Het College ontving een harde brief van Prof. B.A. Sijes, in 1970 eredoctor geworden van de Amsterdamse universiteit. Het vond ook de Algemene Bond van Ambtenaren op zijn weg. Maar het kon ook anders. De Progressieve Personeelsvereniging van de FSW-A betreurde in een verklaring van 12 februari 1973 'de werkopschorting ten zeerste, daar Daudt c.s. hierdoor bovendien het College van Bestuur hadden gedwongen tot het, naar de mening van de vereniging, hanteren van het universitair onwaardige middel van het dienstbevel.' Maar zo vervolgde de verklaring, 'Daudt c.s. hebben gedurende de periode van de opschorting van het onderwijs wel hun volle salaris ontvangen. Het lijkt de vereniging niet meer dan billijk - alleen al uit solidariteit met al diegenen in ons land die zich voor stakingen grote offers moeten getroosten en dit middel daarom ook niet lichtvaardig gebruiken - dat zij 40% van hun in die periode ontvangen salaris afstaan aan een goed doel.'

De ambtenarenrechter

Daudt en de zijnen berichtten het College op 7 februari dat zij hun werk 'onder protest' hadden hervat. Een week later echter zonden zij een verzoekschrift aan het Ambtenarengerecht in Amsterdam, waarin zij om een beslissing bij voorraad verzochten 'dat het dienstbevel geen betekenis zal hebben en met name als niet gegeven moet worden beschouwd totdat het Ambtenarengerecht in hoofdzaak over de rechtmatigheid ervan zal hebben beslist.' De ambtenarenrechter gaf deze beslissing.

Vervolgens diende op 28 maart 1973 het geding in hoofdzaak, waarbij de ambtenarenrechter een groot aantal personen ter zitting riep. Allereerst uiteraard het Amsterdamse College van Bestuur tegen wie de klacht van Daudt c.s. was gericht. (De uitspraak van het ambtenarengerecht maakte er expliciet melding van dat van het College tijdens de ochtendzitting slechts verschenen waren de leden Prof. Dr. A. de Froe, Drs. J. Harmsen en Dr. H.L. Polak, waarbij zich 's-middags de voorzitter Mr. G.J.P. Cammelbeeck voegde, maar dat van 'verweerder in het geheel niet is verschenen het tot het behandelen van personeelsaangelegenheden aangewezen lid dr. P.E. Noorman'.) Voorts hoorde het gerecht als getuigen en deskundigen: Mr. Th. E.H. Arriëns (Hoofd afdeling Juridische Zaken van de Hoofdafdeling wetenschappen van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen), Prof. Mr. J.M. Polak (voorzitter van de Commissie voor de Universitaire Bestuurshervorming), Prof. dr. A. Hoogerwerf, de Amsterdamse hoogleraren M. Brouwer, R.J. Mokken, F. de Jong Edzn. en P.R. Baehr, de oud-hoogleraar M. Rooij, Prof. Mr. H.H. Maas, twee medewerkers van de Universiteit van Amsterdam (P.J. Uitermark en B.A. Manschot), en W. Etty, 'student aan die universiteit'.

Van deze getuigen waren de twee eerste juristen die binnen de overheid belangrijke posities innamen, was Hoogerwerf opgeroepen als voorzitter van de Sectie Politicologie, en waren de overigen min of meer direct betrokken bij de conflicten in de subfaculteit. Dat gold op het eerste oog niet voor Prof. Mr. H.H. Maas, lid van het College van Bestuur van de Rijksuniversiteit te Leiden. Blijkens een ingezonden brief in de NRC van 28 januari 1973 had deze zich echter volmondig achter het optreden van het Amsterdamse College van Bestuur geschaard. Kennelijk onderhield hij ook nadien nauwe contacten met dat College. Hij had dit een document toegespeeld dat hij had opgediept uit de archieven van de intussen al afgeschafte Leidse Senaat. In een voordracht voor het Rectorencollege in 1961 had K. Wiersma (hoogleraar notarieel recht, voordien oud-secretaris van de Leidse universiteit, later Staatssecretaris aan het Minister van Justitie) betoogd dat de vrijheid van onderwijs gericht was tegen 'buitenuniversitaire autoriteiten (de overheid, de kerk),' maar niet inhield 'dat de individuele hoogleraar het recht zou hebben zich te onttrekken aan collectieve regelingen van een faculteit met betrekking tot inrichting van de studie, afnemen van examens en uitreiken van getuigschriften. Op dit gebied heeft de georganiseerde groep altijd voorrang gehad boven de individuele leden.' Maas en Wiersma hadden in de Leidse democratiseringsdiscussies fel tegenover

elkaar gestaan.⁶ Maas' trouwvaille werd voor de ambtenarenrechter echter geneutraliseerd door een brief van Wiersma, overgelegd door de voornaamste woordvoerder van de groep-Daudt J. de Lange, waarin Wiersma duidelijk liet weten dat er nogal wat verschil was tussen een oude hooglerarenfaculteit die hij als 'georganiseerde groep' op het oog had gehad, en de nieuwe organen zoals die sindsdien onder de WUB waren tot stand gekomen.

De ambtenarenrechter stelde op 10 april 1973 in niet mis te verstane termen, Daudt c.s. in het gelijk. Nog tijdens de zitting voor de ambtenarenrechter had Walter Etty Daudt echter al toegevoegd dat hij misschien wel voor de ambtenarenrechter kon winnen, maar dat dat niet veel zou uitmaken, aangezien hij en de zijnen toch binnen twee jaren de dienst in de subfaculteit zouden uitmaken.

De Universiteitsraad, de Commissie-s'Jacob en G.E. Langemeijer

Intussen had het Amsterdamse College ook te kampen met scherpe kritiek op zijn optreden in de kwestie, zowel in het College van Decanen als in de (wij zeiden het al: toen nog redelijk gematigde) Universiteitsraad. De universiteitsraad sprak na uitvoerige discussies op 20 en 29 maart 1973 in een motie uit 'dat het College van Bestuur zich in de affaire Daudt c.s. geïsoleerd heeft opgesteld en een fundamentele regel van personeelsbeleid, namelijk het horen van partijen inzake de inhoud van het conflict niet heeft gevolgd'. De raad dwong een commissie af, in te stellen door het College van Bestuur, met als voorzitter een op het terrein van WWO en WUB juridisch-deskundig lid, en twee leden-politicologen van buiten de Amsterdamse universitaire gemeenschap afkomstig, waarbij een lid zou worden benoemd in overleg met het bestuur der FSW-A, en een lid in overleg met de groep-Daudt. Taak van de commissie zou zijn na overleg met de partijen een ad hoc oplossing voor het onderwijsprogramma in het studiejaar 1973/74 te formuleren; een formeel kader te ontwikkelen op het gebied van de verhouding vakgroepen-leeropdrachten binnen de FSW-A op basis waarvan een werkzame oplossing voor onderwijs en onderzoek binnen de faculteit gevonden kon worden; en ieder geval, ook indien geen voor alle partijen bevredigende oplossing kon worden gevonden, een eindrapport uit te brengen met de volgens de commissie meest wenselijke oplossing, waarna het College en de Universiteitsraad de nodige stappen ter uitvoering daarvan zouden moeten nemen.

Na nogal wat palaver aanvaardden zowel het subfaculteitsbestuur als de groep-Daudt de instelling van deze commissie die met buitenstaanders als leden, zo dachten de voorstanders, de conflicten zou kunnen uittillen boven de Amsterdamse mêlée. Tot voorzitter werd benoemd de hoogleraar staats- en bestuursrecht uit Groningen, E.H. s'Jacob, tot lid aangewezen in overleg met de groep Daudt H. Daalder, hoogleraar in de wetenschap der politiek in Leiden, en tot lid aangewezen in overleg met het subfaculteitsbestuur K.P. Tudyka, hoogleraar in de politicologie, i.h.b. de studie der internationale betrekkingen aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. De commissie kwam op 3 mei 1973 in het Maagdenhuis voor het eerst bijeen, waar Cammelbeeck het gezelschap installeerde. Het Maagdenhuis stond die zelfde dag in het teken van de feestelijke inauguratie van de nieuw verkozen Universiteitsraad. Hadden studenten de verkiezingen voor de eerste universiteitsraad overwegend geboycot, intussen hadden zij kennelijk ingezien dat wel-deelnemen tal van strategische mogelijkheden bood. De oude universiteitsraad had nog zijn afkeuring uitgesproken over het feit dat het College van Bestuur besloten had hoger beroep aan te tekenen tegen de uitspraak van het ambtenarengerecht, op het moment dat de commissie s'Jacob geacht werd het conflict op te lossen. Het College zou van de nieuwe universiteitsraad minder tegenspel ondervinden dan van de oude raad.

De Commissie s'Jacob stelde een programma op van hoorzittingen met alle betrokkenen op die vrijwel direct een aanvang namen. Zij zegde toe vóór 1 juli met haar advies gereed te zijn. Al op 7

⁶. Zie hierover H.F. Cohen, *De strijd om de Academie. De Leidse Universiteit op zoek naar een bestuursstructuur (1967-1971)* (Meppel 1975), passim.

mei liet het lid Tudyka echter weten dat hij een drukke periode van werkzaamheden achter de rug had, van plan was in juni drie weken met vakantie te gaan, en daartoe al de nodige regelingen had getroffen. Op 14 mei keerde hij spoorlags naar Nijmegen terug in verband met een bezetting aldaar, en drie dagen later zond hij een telegram dat hij niet langer aan het werk van de commissie zou kunnen deelnemen. De commissie ging nog korte tijd als romps verder met haar verhoren, doch moest deze staken toen de aanwijzing van een opvolger voor Tudyka vooreerst uitbleef.

Het subfaculteitsbestuur had in een eerder stadium ook andere mogelijke kandidaten genoemd: twee buitenlanders (Christian Bay en Ekkkehart Krippendorff) die het College niet wilde omdat buitenlanders te weinig zouden begrijpen van Nederlandse universitaire regelingen) en G.J. Harmsen (historicus, nog tot juni 1971 werkzaam in het omstreden Documentatiecentrum Nieuwste Geschiedenis in Amsterdam, maar vervolgens naar Groningen vertrokken waar hij wat later een onmiskenbaar ad hominem ingestelde en politiek omstreden leerstoel Dialectische en Oost-Europese Filosofie zou gaan bezetten⁷) en W.F. Wertheim. Geen van deze laatsten kon gelden als politicoloog of als iemand van buiten de Amsterdamse universitaire gemeenschap. Geen van beiden bleek ook beschikbaar. In contacten tussen s'Jacob en het College van Bestuur werden de namen van A. de Swaan⁸ en G. van Benthem van den Bergh genoemd (naar deze laatste had ook Wertheim verwezen). Het bestuur van de FSW-A wilde daar niet aan. In een gesprek tussen De Swaan en Daalder, gevoerd als afsluiting na diens promotie, liet De Swaan de suggestie vallen dat Brouwer c.s. eigenlijk geen opvolger wilde, omdat zij zo van de commissie af zouden kunnen. Boze correspondentie tussen Brouwer en het College kon op de juistheid van dit vermoeden wijzen. Tenslotte kwam het bestuur van de FSW-A toch met een nieuwe naam: drs. J. van Ginneken, psycholoog, promovendus bij Brouwer, eerder in Amsterdam werkzaam, die nog minder dan de anderen aan de eisen van de Amsterdamse universiteitsraad voldeed, en noch voor s'Jacob, noch voor het College aanvaardbaar was. Door het (vermoedelijk uitgelokte) aftreden van Tudyka en het halsstarrig vasthouden door Brouwer aan Van Ginneken werd het functioneren van de Commissie s'Jacob onmogelijk gemaakt. Als afscheid zou de voorzitter nog wel een op 10 september 1973 gedateerd uitvoerig kritisch stuk aan het Amsterdamse universiteitsbestuur schrijven, maar verder was het 'Schluss'.

Het College meende nu op een andere formule te moeten terugvallen. Het wendde zich tot de aftredende Procureur-Generaal bij de Hoge Raad, G.E. Langemeijer, met het verzoek 'een oplossing voor de problemen binnen de FSW-A en van de middelen op die oplossing te effectueren' aan te geven. Langemeijer verklaarde zich bereid de opdracht te aanvaarden. Nog voor het College formeel het voorstel Langemeijer in te schakelen had voorgelegd aan de Universiteitsraad, was Brouwer echter al op bezoek bij Langemeijer, aan wij hij de verklaring ontlokte (schriftelijk op 31 augustus 1973 door Brouwer vastgelegd en door Langemeijer een dag later schriftelijk bevestigd) dat hij natuurlijk alleen aan bemiddeling dacht, en hem gezien een te verwachten uitspraak van een geschillencommissie en in het zicht gestelde nieuwe verkiezingen binnen de subfaculteit, zijn taak voorlopig nog niet echt-urgent leek. Brouwer had met deze interventie de missie van Langemeijer al te gronde gericht voordat zij begonnen was. Het College trok het voorstel-Langemeijer schielijk in.

Kleins eerste interventies

⁷. G.J. Harmsen heeft uitgebreid verslag gedaan van de nogal onorthodoxe verhoudingen die zijn contacten met collegae en studenten zowel in Amsterdam als in Groningen kenmerkte, in zijn boek Herfsttijloos (Colchium autumnale). Een levensverhaal, Nijmegen 1993.

⁸. A. de Swaan vervulde een onderwijsopdracht in Rotterdam, doch was overigens free lance werkzaam. Kort na zijn promotie zou hij benoemd worden tot leelctor in de sociologie aan de Universiteit van Amsterdam.

Tot de demarche-Langemeijer was, moet men aannemen, niet zonder voorkennis van de Staatssecretaris G. Klein besloten. Cammelbeeck, kende Klein sinds jaren als mede nieuw-linkser. Hij onderhield, zo bleek telkens, tal van informele contacten met hem, naast de formele verbindingen die tussen het College van Bestuur en de verantwoordelijke bewindsman al uit de aard der zaken voortvloeiden.

Bij de opening van het nieuwe academische jaar aan de Universiteit van Amsterdam in september 1973 hield Klein een toespraak. Hij sprak daarbij over 'mislukkingen', en 'brokken' die gemaakt waren door het ontbreken van verdraagzaamheid, 'waar meerderheden en minderheden zijn tekort geschoten in het respect voor de kwalitatieve eisen van het democratiseringsproces.' Het was hem daarbij opgevallen, aldus de bewindsman, 'dat juist enkele studierichtingen, die met tamelijk veel pretenties over de maatschappij van morgen menen te kunnen praten, tot op heden het minst orde op eigen zaken weten te stellen. Voor hun geloofwaardigheid,' aldus Klein, 'lijkt het mij noodzakelijk dat zij zo snel mogelijk, wellicht door ook te kijken naar wat andere disciplines hebben bereikt hierin verbetering brengen.'⁹ Als eigen bijdrage hiertoe moge ik er nog op wijzen dat inmiddels experimenteel is vastgesteld dat noch de Poolse landdag noch het concilie tot de meest geschikte bestuursvormen in deze tijd behoren.'

In antwoord op een interruptie uit de zaal werd duidelijk dat Klein met name 'politicologische studierichtingen' op het oog had. Brouwer voelde zich aangesproken. In een vrome brief d.d. 6 september 1973, geschreven ter inleiding van een gesprek dat op verzoek van het FSW-A bestuur op 20 september met de Staatssecretaris zou plaats hebben, schreef Brouwer aan Klein dat de 'kommunikatie die u uit en over onze subfaculteit heeft bereikt een ongewone hoeveelheid onjuiste informatie of althans ruis moet hebben bevat.' De subfaculteit functioneerde juist in tal van opzichten voortreffelijk, en had alleen te kampen met de problemen die door Daudt en de zijnen waren veroorzaakt.

Klein had op 3 oktober een formeel gesprek met het College van Bestuur. 'Op grond van de inmiddels door mij ingewonnen inlichtingen', schreef Klein vervolgens aan Daudt in een brief van 9 oktober waarin hij Daudt en zijn medestanders voor een gesprek op 19 oktober uitnodigde, 'heb ik de indruk, dat de tegenstellingen binnen de subfaculteit der algemene politieke en sociale wetenschappen niet zodanig onoverbrugbaar zijn, dat niet in overleg tussen de betrokken partijen een werkzame oplossing zou kunnen worden gevonden'.

Een dergelijk optimisme kon moeilijk stoelen op stukken die Klein, zo moet men aannemen, intussen had ontvangen van zowel s'Jacob, als van het lid van diens commissie H. Daalder. s'Jacob had in zijn brief van 10 september aan het Amsterdamse College van Bestuur, na opsomming van een twaalfstal in de subfaculteit gerezen problemen geconcludeerd dat sprake was van 'een zodanige verslechtering van het werkklimaat binnen de subfaculteit, dat ernstig moet worden betwijfeld of binnen haar huidige structuur nog aanzetten te vinden zijn voor herstel van gezonde werkverhoudingen, voor verantwoord universitair onderwijs en voor vruchtbaar wetenschappelijk onderzoek. Een dergelijke situatie plaatst alle docenten onder een niet aanvaardbare psychische druk, bevordert vertrek naar elders - waar dat, ook in verband met persoonlijke omstandigheden, maar enigszins mogelijk is - en weerhoudt anderen om een benoeming aan de universiteit te aanvaarden. Het beeld van de studie in de politicologie in Nederland lijdt daardoor ernstige schade, wat de

⁹. Klein schermde in de maanden die volgden vaak met de gunstige ervaringen opgedaan bij de electrotechniek in Delft. Kennelijk brak hij zich niet het hoofd over de vraag of de verhoudingen daar, met een grote, redelijk vertegenwoordigde administratieve staf, werkelijk vergelijkbaar waren met de sterk-gepolitiseerde verhoudingen binnen de meeste faculteiten der sociale wetenschappen.

toekomstmogelijkheden voor de afgestudeerden beperkt.' Daalder had Klein op 17 september 1973 een uitvoerige analyse gezonden van de problemen die, zo had hij als lid van de abortieve commissie s'Jacob ervaren, in de subfaculteit speelden. Hij had in zijn brief uitgesproken dat weinig te verwachten was van suggesties die zouden uitgaan van 'een weer op gang brengen van het gesprek', 'een terugkeer tot in de academische wereld gebruiken geheten spelregels, e.d.' Zolang zowel tegenstellingen tussen vakgebieden als persoonlijke tegenstellingen met behulp van formele machtsposities (al of niet in coalitie met groepen studenten) werden uitgevochten, zo betoogde hij, zouden formele bevoegdheden voor oneigenlijke doeleinden gebruikt worden. Hij zag daarom (met s'Jacob) slechts mogelijkheden indien een duidelijke scheiding werd aangebracht zodat betrokkenen elkaar niet meer konden overstemmen. Dit kon bereikt worden door enerzijds een studierichting politicologie te handhaven met een hoofdvakopzet die voldeed aan het Academisch Statuut, anderzijds nieuwe studierichtingen te ontwikkelen op grond van art. 174 van het Academisch Statuut, waarbij studenten ofwel andere vakken tot hoofdvak zouden kunnen kiezen, ofwel experimentele interdisciplinaire studieprogramma's zouden volgen zoals die in de onderwijsgroepen gedacht waren. Indien daarbij ook een duidelijke organisatorische scheiding via splitsing van de subfaculteit zou worden ingevoerd, zou duidelijkheid kunnen ontstaan voor alle betrokkenen: studenten, stafleden, en ook de maatschappij.

Op zijn verzoek aan Klein om een onderhoud, hoorde Daalder niets. Hij schreef op 12 oktober een Amice-brief aan J.M. den Uyl. Deze had hem in 1970, tezamen met enkele andere PvdA hoogleraren die ongerust waren over de standpunten die de PvdA leek in te nemen in processen van universitaire democratisering en politisering, ooit verzekerd dat zij altijd op de PvdA konden rekenen wanneer de academische vrijheid in geding zou raken. Daalder waarschuwde Den Uyl, onder overlegging van een aantal stukken, dat Kleins optreden het gevaar inhield 'dat deze zaak een politieke voetbal' zou worden. Hij vroeg Den Uyl zich daarom tijdig in de kwestie te verdiepen, opdat de politicologie "niet de twijfelachtige eer zou genieten het eerste geval te worden, waarbij zaken van academische vrijheid en behoorlijk bestuur zouden worden behandeld én door de regering, én door de kamer, én door de rechter.' Ook op deze brief kreeg hij nimmer enige reactie.

Het gesprek van de Staatssecretaris op 19 oktober met Daudt en zijn medestanders (Daudt bracht zowel de TAS-vertegenwoordigster Esther Cohen als de bijvakhoogleraar Russische Geschiedenis J.W. Bezemer mee ter vergadering), het bestuur van de FSW-A en 'als waarnemers' Cammelbeeck, Harmsen, De Froe, en de waarnemend secretaris van de universiteit P.A. Vuurens, was weinig meer dan een uitwisseling van standpunten, waarbij zowel de waarde van overleg, als de wenselijkheid van juiste wettelijke regelingen, door alle betrokkenen werd beklemtoond. Het College hield er de conclusie aan over dat het wenselijk en mogelijk was een oplossing te zoeken tezamen met alle betrokkenen binnen de Universiteit van Amsterdam, waarbij naar het oordeel van zowel het College als de Staatssecretaris 'aanwijzingen of richtlijnen in de huidige situatie uit Den Haag niet te verwachten' zouden zijn. Al was er dan het probleem, dat het College geen werkelijke bevoegdheden had om zelfstandig in te grijpen in zaken die een (sub)faculteit regarden, het had zich nu wel zo intensief met de problemen van deze subfaculteit bezig gehouden en zovele gesprekken met alle betrokkenen gevoerd, dat het nu een helder inzicht in de situatie had gekregen en daardoor de betrokkenen tot een hen bevredigende oplossing van het conflict zou kunnen brengen. Vóór 31 december 1973, zo deelde het College in een stuk van 25 oktober 1973 aan de Universiteitsraad mede, zou een en ander zijn beslag kunnen krijgen.

Voordat het College zover was, kwam echter een uitspraak van de Geschillencommissie van de Faculteit der Sociale Wetenschappen. In een lang stuk, kennelijk van de hand van de aangetrokken juridisch-deskundige Mr. P. Nicolaï, betoogde de Geschillencommissie dat het samenbrengen van verschillende vakgebieden in één vakgroep (veel stafleden in de subfaculteit hadden zich juist daartegen verzet, en de Sectie Politicologie van de Academische Raad had dit strijdig met WUB en Academisch Statuut geoordeeld) zeer wel met de WUB strookte. Tegelijk echter sprak de Commissie

uit, dat het aandeel van de studie in het hoofdvak politicologie dat onder verantwoordelijkheid van de hoogleraar Daudt en zijn medewerkers zou moeten worden afgelegd niet minder zou mogen zijn dan dit in de oude studieregeling was geweest. De uitspraak kwam onverwacht, en gaf Daudt c.s. een korte tijd de illusie dat nu een oplossing nabij was. Het bestuur van de FSW-A en de rompraad van de subfaculteit hanteerden echter hun eigen 'arithmétique hollandaise'. Het bepaalde het voor Daudt volgens de Geschillencommissie te reserveren deel op een onaanvaardbaar minimum.

Ultimatieve regelingen: Vuurens redivivus

Kort voor de kerstvacantie ontvingen 'Personeel en studenten van de subfaculteit der algemene politieke en sociale wetenschappen (FSW-A) van de Universiteit van Amsterdam' een op 19 december 1973 gedateerd stuk van 19 pagina's. Het bevatte een aantal regelingen die, zo verklaarde het College, aanvaard moesten worden', wilde het College niet besluiten 'de jure een einde te maken aan de studierichting politicologie aan de Universiteit van Amsterdam, wanneer betrokkenen door hun onwil tot samenwerking deze de facto al hebben opgeheven'. Zo de uiteengezette voorstellen niet aanvaard zouden worden, zou het College niet aarzelen de Staatssecretaris te verzoeken art. 57 van de WUB toe te passen waarbij het zelf alle bevoegdheden van de subfaculteitsraad zou verwerven. Het College zou niet schuwen alle overige rechtsmiddelen aan te wenden waarover het beschikte.

Wat nu waren de voornaamste elementen van het ultimatieve voorstel van het College dat kennelijk de waarnemend secretaris drs. P.A. Vuurens als auctor intellectualis had? Vuurens was, wij zagen het, ooit als medewerker van Baehr mede-opsteller van het eerste vakgroepenplan van de subfaculteit dat de Sectie Sociologie en Politicologie in maart 1972 had verworpen. De nieuwe voorstellen handhaafden, in grote trekken, de constructie waarbij hoofdvak- en bijvakdocenten in één vakgroep werden samengebracht. Het voerde hiervoor nu voornamelijk organisatorische argumenten aan. Een opdeling van de subfaculteit rondom elk van de hoogleraren zou resulteren in 14 vakgroepen waarvan velen te klein zouden zijn om efficiënt te werken. Dergelijke kleine vakgroepen zouden te belastend zijn voor de hoogleraar die nimmer onder het voorzitterschap zou uitkomen, met als additioneel bezwaar dat het moeilijk zou zijn hoogleraren voor meer algemene (sub)facultaire bestuurstaken vrij te maken. De vakgroepenorganisatie was zo gedacht, dat in elke vakgroep in ieder geval één hoogleraar of lector zitting zou hebben die bevoegd was voor het hoofdvak. Dit gaf geen problemen voor de theoretische richting waarvoor Van der Land geacht kon worden te tekenen, de onderzoeksrichting (die kon terugvallen op Mokken), de internationale richting (het domein van Baehr), de nationale of subnationale richting (die onder Daudt zou vallen). Wel was er een probleem voor de bestuurlijke richting aangezien A.F. Leemans alleen een onderwijsopdracht voor de bestuurskunde had. Om niet te spreken van de richting 'politiek gedrag in grote groepen'. Voor dat laatste dacht het College een voorlopige oplossing te vinden door Mokken te vragen de formele verantwoordelijkheid op zich te nemen, onder wiens toezicht drs. C.E. van der Maesen de studiebeoordelingen zou kunnen verrichten. Dat Mokken lange tijd afwezig was, was kennelijk geen belemmering.¹⁰

Nog niet was daarmee het probleem opgelost dat Daudt krachtens zijn huidige leeropdracht een exclusieve verantwoordelijkheid kon opeisen voor het hoofdvak. Dit was, zo betoogde de nota, terecht voor een aantal onderdelen van het kandidaatsprogramma of bij een andere organisatie het eerste doctoraaljaar, welke uitsluitend onder verantwoordelijkheid van Daudt dienden te blijven.

¹⁰. R.J. Mokken bracht het academisch jaar 1973-1974 met onderzoeksverlof door op het NIAS in Wassenaar, en zou in het daarop volgend academische jaar 1974-1975 een gasthoogleraarschap vervullen aan de Universiteit van Michigan.

(Overigens werd dat aandeel door de subfaculteit op 15 'punten' - een punt stond voor een week studie -, door Daudt c.s. op 60 punten, en door het College per saldo op 24 punten gesteld, HD). Maar voor het overige ging het erom een regeling te vinden die zou kunnen garanderen dat 'alle leeropdrachten in het hoofdvak ... volstrekt gelijkwaardig, nevensgeschikt, en op hun eigen terrein autonoom' zouden zijn. Daarom was het noodzakelijk de leeropdrachten te wijzigen. Voor Baehr, Mokken of Van der Land hield dat weinig verandering in: Baehr zou in plaats van 'leer der internationale betrekkingen' de opdracht krijgen 'politicologie, in het bijzonder de leer der internationale betrekkingen', Mokken en Van der Land hadden had al dergelijke omschrijvingen. Het voorstel voor Leemans ging verder. Het zou, in plaats van 'bestuurskunde' nu 'bestuurskunde alsmede politicologie, in het bijzonder de leer van het openbaar bestuur' moeten worden. Dat had iets vreemds. In de benoemingsprocedure in 1969, die als een van de eerste op straat kwam te liggen, was juist duidelijk gekozen niet voor de politicoloog G.H. Scholten (die in 1971 hoogleraar in Rotterdam werd), maar voor een 'echte' bestuurskundige, de jurist Mr. A.F. Leemans.¹¹

Daudts opdracht zou niet langer die van de 'Wetenschap der Politiek' kunnen zijn omdat die hem een te algemene titel gaf. Het zou, aldus de nota, moeten worden 'Algemene theoretische politicologie alsmede politieke stelsels'. (Na publikatie van de nota werd ontdekt dat het wat vreemd was een doctoraal 'theoretische politicologie' exclusief aan Van der Land toe te delen, terwijl de nieuw-gedachte hoogleraar 'algemene theoretische politicologie' daar geen bemoeienis mee zou hebben. Dat was oplosbaar, aldus een nota van wijziging van 13 januari 1974. Van der Land zou verantwoordelijk worden 'voor de variant doctrinegeschiedenis van de doctoraalspecialistische theoretische richting', Daudt voor de 'theoretische politicologie variant van de theoretische richting'.) En de afstudeervariant 'politiek gedrag in grote groepen' dan? Hiervoor zou, terugvallend op een al oudere aanvraag voor de instelling van een tweede ordinariaat in de politicologie, een nieuw ordinariaat worden aangevraagd met als opdracht 'Politicologie, in het bijzonder het politiek gedrag van maatschappelijke collectiviteiten'. Vanuit de subfaculteit zou in de eerst-volgende maanden met klem betoogd worden dat het hier om een belangrijk, internationaal erkend nieuw specialisme zou gaan. Anderen, waaronder de Nederlandse hoogleraren in de politicologie zouden het taxeren als een hoogst-doorzichtige manoeuvre om de zeggenschap van Daudt voor het hoofdvak op te heffen, en de omstrede onderwijsgroep DOGRO waarin Brouwer en Van der Maesen de toon aangaven van een 'wettige' leeropdracht te voorzien.

De plannen van het College zouden, zo hoopte het, in een rondetafelgesprek met alle betrokkenen, kunnen worden aanvaard, zij het dat het College er tegelijkertijd ook aan bleef hechten het formeel aanvaard te krijgen door de rompraad van de FSW-A die het na het uitreden van de fractie-Mokken nog altijd als legitiem bestuursorgaan bleef behandelen. De hoop bleek ijdel. Daudt c.s. lieten verstek gaan, en antwoordden op de voorstellen nu via brieven van hun nieuwe raadsman Mr. Max Rood (door Daudt in een 'Hollands Dagboek' in de NRC van 23 januari 1974 gekenschetst als 'de bekende advocaat van verdrukte groepen'). Het College zette door, kennelijk verzekerd van rugdekking door de Staatssecretaris die zijn medewerking voor de voorgestelde leeropdrachten zou moeten geven.

Klein, de groep-Daudt, de hoogleraren politicologie en de Tweede Kamer

¹¹. Een van de roerigste voorstanders van een benoeming van Leemans in plaats van Scholten was de 'bestuurskundestudent' Rinus van Schendelen, de spil van een 'studentencontactcommissie' die evenals een 'stafcontactcommissie' overleg voerde met de officiële uit hoogleraren bestaande benoemingscommissie, zie J. Sprenger, 'Scholten of Leemans?', in: Discorsi (augustus 1969).

De voorstellen van het College van Bestuur wekte veel publiciteit. Zij leidden op 2 januari 1974 tot kritische kamervragen van het CHU-kamerlid Van Leijenhorst, gevolgd door vragen op 4 januari van de KVP-leden Ter Woorst en Hermes. Zij lokten ook een scherp protest van de hoogleraren politicologie uit die zich tot die tijd (behoudens hun brief van 18 januari 1973 waarin zij vroegen om een advies van de Commissie-Polak) alleen via de Sectie Politicologie hadden geuit over vragen die de Sectie rechtstreeks betroffen, te weten het wettelijk vereist overleg omtrent de vakgroepenindeling en de vraag of de subfaculteit het recht had Daudt in de Sectie te vervangen door Brouwer.¹² De zes hoogleraren politicologie buiten Amsterdam verenigden zich op een brief die op 21 januari 1974 bij Klein bezorgd werd kort voordat een wat hem betreft beslissend gesprek plaats vond tussen hem, het College van Bestuur en de groep-Daudt. De stellers zochten bewust publiciteit voor hun kritische brief. Zij zonden een afschrift aan de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer, aan het ANP, en aan de hoofdredacties van een aantal landelijke dagbladen. In een korter persbericht vatten zij hun bezwaren samen. De door het College voorgestelde vakgroepenindeling was strijdig met de wet. Een wijziging van leeropdrachten diende uitsluitend op overwegingen van wetenschappelijke aard te berusten en vrij te blijven van de verdenking van opportunistische overwegingen. Het plan van het College van Bestuur bood onvoldoende waarborgen dat de opleiding qua inhoud en niveau aan nationaal en internationaal gebruikelijke normen zou voldoen. Er was onmiskenbaar gevaar dat de Amsterdamse opleiding dreigde een eenzijdig ideologische stempel te krijgen. De voorstellen zouden resulteren in voortgaande strijd en feitelijke splitsing in 8 tot 10 doctoraalrichtingen. Zij vonden kennelijk hun grond in de wens bestaande bevoegdheden van Daudt en zijn wetenschappelijke staf op te heffen. Een hoogleraar in het voorgestelde nieuwe ordinariaat zou nolens volens de ernstige verdenking op zich laden zich te lenen tot het sanctioneren van een regeling gericht op het tenietdoen van wettelijke bevoegdheden van anderen. 'Niet alleen het voortduren van de huidige conflicten' zo besloten zij hun brief, 'maar ook het hanteren van onjuiste machtsmiddelen voor oneigenlijke regelingen, kan leiden tot onherstelbare schade aan de belangen van de wetenschap en de wetenschapsbeoefenaren op ons vakgebied.'

Vanuit de Kamercommissie werd onmiddellijk gereageerd. Oud-minister De Brauw vroeg via een van de ondertekenaars, P. Valkenburgh om nadere inlichtingen. De hooglerarenbrief werd aanleiding tot nieuwe kamervragen, en tot groeiende frontvorming in de Tweede Kamer van De Brauw en de confessionele onderwijswoordvoerders. Daalder zocht in die tijd contact met E. van Thijn, fractievoorzitter van de PvdA. Hij informeerde hem over zijn vergeefse pogingen Klein en Den Uyl te waarschuwen voor wat een grote politieke kwestie zou kunnen worden. Van Thijn kende als politicoloog zowel de materie als de spelers. Hij hield zich desondanks, zo leek het, afzijdig.

De Kamercommissie kon zich in meerderheid niet vinden in de steun die Klein het Amsterdamse College had toegezegd. Niet tevreden met door de Staatssecretaris gegeven antwoorden op schriftelijke vragen, dwong het hem in mondeling overleg zijn toezeggingen aan Amsterdam voorlopig op te schorten, totdat de Kamercommissie zich door hoorzittingen met de voornaamste betrokkenen bij het conflict een eigen mening over de merites van de zaak kon vormen.

Op 20 en 21 februari hield de Kamercommissie uitgebreide besloten hoorzittingen. Vrijwel elke denkbare partij in het conflict werd daartoe uitgenodigd. De meesten brachten uitvoerige stukken mee en lieten veelal in antwoord op vragen van de Commissie nog nieuwe stukken volgen. Zo werd de groep-Daudt gevraagd concrete voorbeelden te geven van de door hem gehekelde eenzijdige

¹². Het Amsterdamse College van Bestuur diende in december 1973 in een uitvoerig-geargumenteerde brief aan de Academische Raad opnieuw het voorstel in Daudt door Brouwer in de Sectie te laten vervangen. Het bestuur van de Raad achtte het niet gewenst een standpunt in het conflict in te nemen en legde het voorstel daarom voorlopig terzijde.

ideologisering en niveau-verlagende verschijnselen in de subfaculteit. Daudt c.s. deden dit in de vorm van pagina's lange citaten met uitspraken van de voornaamste spelers in het conflict.¹³ Enkele voorbeelden: Brouwer had gesproken over 'de werkelijke doelstelling van het onderwijs; de emancipatie van achtergestelde groepen'; Van der Land: 'Mij kan de politikologie niets schelen. Mij gaat het om de politiek ...Het ernst maken met ons gelijkheidsideaal betekent geweld, betekent een tamelijk hardhandige omverwerping van bestaande structuren'; Siep Stuurman had als zijn mening geschreven 'dat in een tijd van felle strijd die openheid ... een loze kreet is, dat we daar niet veel verder mee komen. Ik wil inderdaad een eenzijdige studieopzet; namelijk eenzijdig gericht op de opheffing van het kapitalisme.'; en Frits de Jong had in een debat met I. Schöffer uitgeroepen dat 'de huidige belangstelling onder de studenten voor de sociale geschiedenis, voor het Marxisme enzovoort ... veel meer in mijn straatje [ligt], dat ik mij nu veel vrijer beweeg dan vroeger het geval was', en later 'Je moet ze leren genuanceerder en meer echt Marxistisch te denken dan ze meestal doen'.

De Commissie voerde vervolgens op 20 maart 1974 nader mondeling overleg met Klein. Tal van leden (tezamen een politieke meerderheid vertegenwoordigend, doch in de minderheid aan het eind van de vergadering toen conclusies getrokken werden) verlangden van de Staatssecretaris dat hij zou wachten tot de Commissie-Polak het aan deze commissie gevraagde advies over de vakgroepenproblematiek zou hebben uitgebracht. Toen Klein daartoe niet bereid bleek, vroeg De Brauw een interpellatie aan die op 28 maart plaats vond. Kleins beantwoording van de door De Brauw op papier gestelde vragen en daarop mondeling gegeven toelichting maakte een steeds verwarrender indruk. Hij bleef vasthouden aan zijn mening dat de oplossingen van College van Bestuur de juiste was, achtte bij voorbaat het uit te brengen advies van de Commissie-Polak van weinig belang, wilde zich niet de handen laten binden door de Kamer, sprak uit dat hij zo langzamerhand een van de weinige deskundige buitenstaanders was op het terrein van de politicologie, en zo meer. In het debat vervreemde hij steeds meer kamerleden van zich. De Brauw diende een motie in waarin de Kamer uitsprak dat de Staatssecretaris diende te wachten op het advies van de Commissie-Polak, alvorens uitvoering te geven aan zijn voornemens steun te geven aan de Amsterdamse voorstellen. Toen op dinsdag 2 April de stemming over de motie-De Brauw zou plaats vinden, maakte Klein het alleen maar erger. De Brauw vroeg een dag uitstel van de stemming voor nader beraad. Kleins optreden had per saldo tot resultaat dat de gehele kamer met uitzondering van PvdA, PPR, PSP en CPN, stemde voor de motie-De Brauw. Daudt zat met anderen op de publieke tribune en zag toe hoe ook zijn vroegere promovendus Van Thijn zich met gebogen hoofd stelde achter een verloren zaak.

Het advies van de Commissie-Polak

De Commissie-Polak bracht op 29 april 1974 eindelijk haar advies uit. Het was in algemene termen gesteld, doch onderschreef de opvatting van Daudt en vele van zijn medestanders in het conflict in Amsterdam en daarbuiten dat een indeling van vakgroepen uitsluitend diende plaats te vinden op basis van wetenschappelijke criteria, waarbij slechts diegenen in een vakgroep mochten worden samengevoegd die een inhoudelijke verantwoordelijkheid voor elkaars vakgebied konden dragen. Klein was niet gelukkig met het advies, dat als gevolg van de interpellatie en motie-De Brauw een grote politieke lading had gekregen. Na enkele weken schreef hij echter een nieuwe brief aan het Amsterdamse College d.d. 15 mei 1974 dat hij in ieder geval zijn medewerking zou geven aan de

¹³. Notitie bestemd voor de vaste commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, betreffende ideologie in de FSW-A; Idem betreffende niveauverlagende verschijnselen in de FSW-A-studie sinds 1971, overgelegd door de groep Daudt d.d. 27 februari 1974.

wijziging van de onderwijsopdrachten, en terzake van het nieuw-aangevraagde ordinariaat nader uitgewerkte voorstellen van het Amsterdamse College afwachtte. Hij koppelde een en ander los van de vakgroepenproblematiek, die zo argumenteerde hij, toch eerder een zaak van de Academische Raad was.

Op 20 mei zonden de hoogleraren politicologie buiten Amsterdam opnieuw een scherpe protestbrief aan de Kamercommissie. Deze eindigde met de passage: 'Wij spreken publiekelijk onze verontrusting uit over de ontwikkelingen die ons vakgebied tot speelbal van politieke besluitvorming maken. Garanties voor het niveau en de vrijheid van onderwijs op het terrein van ons vakgebied worden, zo lijkt het, niet meer geboden door de verantwoordelijke bewindsman, doch uitsluitend door de Staten-Generaal en de rechter.'

De Kamercommissie reageerde opnieuw. Zij hoorde thans J.M. Polak persoonlijk, mede om klaarheid te scheppen over de vraag in hoeverre het uitgebrachte algemene vakgroepenadvies zijns inziens reden was de Amsterdamse vakgroepenindeling strijdig met de wet te verklaren. Deze hearing vond plaats op 12 juni 1974, en sterkte de politieke meerderheid in de kamer in haar overtuiging dat Klein een halt moest worden toegeroepen. Toevalligerwijze deed op deze zelfde dag de Centrale Raad van Beroep uitspraak over het door het College van Bestuur aanhangig gemaakte beroep tegen de uitspraak van de ambtenarenrechter die het in februari 1973 gegeven dienstbevel aan Daudt c.s. in april 1973 nietig had verklaard. De Centrale Raad handhaafde deze nietigverklaring, in een uitspraak die er geen misverstand over liet bestaan dat het bestuur de algemene beginselen van behoorlijk bestuur met de voeten had getreden. Een dag later kwam ook de Sectie Politicologie van de Academische Raad bijeen. Deze was nimmer geraadpleegd over het vakgroepenplan dat het College van Bestuur in december 1973-januari 1974 had willen opleggen. Het College had in vele toonaarden betoogd dat dit een geheel nieuw vakgroepenplan was. In dat geval was opnieuw wettelijk voorgeschreven overleg met de Sectie vereist. Naar het oordeel van de Sectie ontmoette het 'nieuwe' vakgroepenplan materieel dezelfde bezwaren die de Sectie al eerder had uitgesproken. De Sectie hekelde het precedent dat de Staatssecretaris een leeropdracht zou wijzigen tegen de wil van de betrokken hoogleraar zonder dat daarover enig formeel advies was gevraagd aan de Sectie, aan zusterfaculteiten, of aan andere deskundige personen of instanties op het terrein van de politicologie in binnen- of buitenland.

Binnen twee dagen stonden Klein en het College derhalve tegenover drie afwijzingen: van de Centrale Raad van Beroep, van de voorzitter van de Commissie-Polak, en van de Sectie van de Academische Raad. Gunstiger voor de zaak-Daudt kon het niet. Enkele dagen later, op 18 juni 1974, was Klein op werkbezoek in Amsterdam. Hij vond daar een hoogst-gemengde ontvangst. In zijn aanwezigheid nam de universiteitsraad een motie aan die aandrang op ontbinding van de (onafhankelijke) adviescommissie-Polak die vervangen zou moeten worden door een door de universiteiten zelf samen te stellen commissie. Op dat punt liet Klein zich niet meelokken.

Klein wilde niettemin toch doorzetten en zond besluiten tot wijziging van de leeropdrachten naar het kabinet van de Koningin. In een nachtelijke confrontatie dwongen de confessionele onderwijsspecialisten hem deze ontwerp-besluiten terug te halen, op straffe van een motie van wantrouwen die ongetwijfeld een kamermeerderheid had gevonden. Na nieuw mondeling overleg op 20 juni zou het komen tot een persbericht van de voorzitter van de Kamercommissie, de PvdA-er J.W. Masman, waarin meegedeeld werd dat de commissie in meerderheid van mening was dat de aanvankelijk door Klein gekozen weg op enkele punten strijdig was met de wet. Klein had daarom toegezegd zijn brief van 15 mei 1974 aan het Amsterdamse College te zullen intrekken. Uit het verslag van het mondelinge overleg bleek hoe diep hij had moeten buigen. Hij zou zo spoedig mogelijk opnieuw met de vaste commissie in overleg treden over hetgeen hij, gehoord alle juridische adviezen over de onderhavige oplossing, als de meest wenselijke oplossing zag. Al sloot hij niet per definitie uit dat hij daarbij alsnog zou vasthouden aan de oplossing die hij tot dusver had, hij zou geen

uitvoering geven aan een oplossing die hij de meest juiste achtte alvorens met de vaste commissie daarover van gedachten te hebben gewisseld. Klein stond voortaan, zo leek het, onder toezicht.

Wetsverzetting: het nieuwe Friedrich-Kollektief

De woede bij Daudts tegenstanders was groot. Vijf dagen later zou de intussen nieuw-verkozen raad van de FSW-A alle medewerking aan het door hen compromis geheten voorstel van het College van Bestuur intrekken. Daudts 24 punten golden niet meer. Hij bleef het onderwijs verwaarlozen. Het was nodig dat het College van Bestuur nieuwe formatieplaatsen ter beschikking van de subfaculteit stelde, zodat deze zonder Daudt en de zijnen in het nodige 'politicologie'-onderwijs konden voorzien. Gedachten als deze waren al in september 1973 in verklaringen van Machiavelli en de ASVA aanhangig gemaakt. Zij werden een nieuw wapen voor de radicale meerderheid in de subfaculteit om alsnog haar gelijk te halen.

De subfaculteit had intussen een nieuwe raad en een nieuw bestuur gekregen. Naast de progressieve staf, had zich onder leiding van Baehr en anderen een nieuwe fractie van de wetenschappelijke staf gevormd onder de benaming Samen Werken. Zij had 7 van de 11 zetels van de wetenschappelijke staf verkregen, in een stemming waarbij echter nog niet de helft van de gehele wetenschappelijke staf aan de verkiezingen had deelgenomen. Tegenover hen stond nog altijd een coalitie van zeven Machiavelli-vertegenwoordigers en vier progressieve stafleden. Met moeite verklaarde een lid van de fractie-Samen Werken, W. Duk, nog niet zolang daarvoor benoemd tot hoogleraar staats- en administratiefrecht,¹⁴ zich bereid het voorzitterschap van de subfaculteit te aanvaarden: hij zou daarvoor echter niet meer dan een dag in de week beschikbaar kunnen stellen. Als medelid van het bestuur vond hij Walter Etty naast zich.

Nu de wijziging van de leeropdrachten niet doorging, werd de vraag van de rechtsgeldigheid van de tentamens en examens opnieuw acuut. Zowel de Kamercommissie, als de raadsman van de groep-Daudt, Mr. M.G. Rood, stelden vragen dienomtrent. Het leidde in de zomer van 1974 tot een schimmige correspondentie tussen het College van Bestuur en het bestuur van de FSW-A waarin tal van formele verantwoordelijkheden geconstrueerd werden die met de feitelijke gang van zaken in de subfaculteit weinig van doen hadden.

De groep-Daudt slonk intussen. Na Rosenthal aanvaardde eerst Hoetjes, daarna Lehning een universitaire benoeming elders. Ook Jan de Lange vertrok, naar een functie buiten de universiteit. Daudt, aangemaand de vacatures opnieuw te bezetten, weigerde stelselmatig hiertoe over te gaan zolang de zijns inziens onhoudbare toestanden binnen de subfaculteit niet werkelijk waren opgelost. Het bestuur van de FSW-A verkreeg mede op die grond de medewerking van het College van Bestuur voor de benoeming van vier nieuwe medewerkers die een bijzondere verantwoordelijkheid zouden

¹⁴. De Sectie Administratiefrecht van de Universiteit van Amsterdam had op 14 juni een lange verklaring afgegeven waarin zij de redeneringen van de Commissie-Polak over de vakgroepenproblematiek bestreed. Zij was geschreven door Mr. P. Nicolai, die eerder als juridisch adviseur was opgetreden bij de uitspraak van de Geschillencommissie in november 1973, die combinaties van hoofd- en bijvakken in een vakgroep zeer wel verenigbaar met de wet had verklaard. De 'Sectie' had zich op dat advies beroepen. In een brief d.d. 1 juli 1974 schreef Daudt aan het College dat twee van de vier leden van de Sectie Administratiefrecht niet op de hoogte waren van het rapport, zodat dit in feite voor rekening kwam van Duk en Nicolai. 'Met andere woorden: collega Duk geeft advies aan collega Duk en mr. P. Nicolai beroept zich op mr. P. Nicolai. Ook dat is opmerkelijk.'

krijgen voor wat nog altijd het Friedrich Kolloquium (zij het nu met een K geschreven) bleef heten, als onderdeel van het hoofdvak politicologie in het prekandidaatcurriculum.

De subfaculteitsraad stelde een benoemingscommissie in, met als leden Van der Land, van der Maesen, J. Loose en de student-leden W. Etty en F.H. Becker. De fractie-Samen Werken protesteerde tegen deze naar haar mening eenzijdige samenstelling en daarom werd P.R. Baehr in oktober 1974 aan de commissie toegevoegd. De commissie kwam niet tot een eensgezinde voordracht: Baehr had gaarne wat meer pluriformiteit gezien dan de meerderheid nodig achtte. De voordracht bevatte de namen van drie intussen afgestudeerde Machiavelli-activisten: A.P. Geelhoed, G.J. van Oenen, S. Stuurman en één outsider, J.E. Keman, die zich echter als activist binnen de studentenvereniging Mundus aan de Vrije Universiteit als evenknie van zijn Machiavelli-collegae had doen kennen. De Decaan Duk tekende op 9 januari 1975 deze voordracht. Maar hij trad na die ondertekening in protest tegen het voorstel af, om nadien weer terug te keren en nogmaals af te treden. Dat bracht Brouwer terug op de voorzittersstoel.

Voor zijn aftreden had Duk nog gepoogd de vakgroepenproblematiek definitief te 'regelen.' Hij stelde op 4 december 1974 de Sectie Politicologie een 'deal' voor, waarbij de subfaculteit de voordracht-Brouwer voor het lidmaatschap van de Sectie zou laten vallen in ruil voor instemming van de kant van de Sectie met de Amsterdamse vakgroepenindeling. (Aan het einde van de bijeenkomst verklaarde Duk vertrouwelijk tegen een van de leden van de Sectie dat hij zich niet altijd gelukkig voelde met een positie waarin hij woordvoerder moest zijn voor standpunten waar hij zelf niet zo achter stond. Als antwoord werd hem een citaat van Churchill voorgehouden die de Labour-leider Attlee in het Lagerhuis eens toeriep: 'I perfectly understand the position of the right honourable gentleman opposite. He is their leader, so he must follow them'.) De Sectie verklaarde zich op 14 maart 1975 bereid het overleg tussen de Sectie en subfaculteit als beëindigd te beschouwen, onder handhaving van haar juridische bezwaren. Brouwer zette nu door, en zou in de zomer van 1975 de goedkeuring weten te verkrijgen van de Universiteitsraad op een subfaculteitsreglement dat de omstreden vakgroepenindeling en -samenstelling bevatte. De fractie-Samen Werken had zich intussen uit de subfaculteitsraad teruggetrokken, zoals anderhalf jaar eerder de fractie-Mokken dat had gedaan. In nieuwe verkiezingen voor een subfaculteitsraad zakte de deelname van het wetenschappelijk corps in tot een derde van de stemgerechtigden, ondanks het feit dat door nieuwe benoemingen het aantal radicalen versterkt was, en tegenstanders in het Oost-Europa Instituut en Amerika Instituut het stemrecht ontzegd werd, omdat deze naar de faculteit der letteren zouden overgaan.¹⁵

Naspel: De Commissie-De Roos

In de herfst van 1974 was de Staatssecretaris tot de overtuiging gekomen dat alle problemen lagen in het Academisch Statuut. Dat nu was zo ongeveer het enige waarover juist geen meningsverschil bestond tussen de strijdende partijen. Klein stelde voor een commissie in te stellen die zich op de problematiek van de sociaal-culturele wetenschappen zou beraden. Het voorstel bracht de Kamercommissie ertoe in november 1974 daarover opnieuw hoorzittingen te houden. Haast maakte Klein nadien niet. Pas in september 1975, meer dan een jaar nadat hij bakzeil had moeten halen, werd de commissie ingesteld. Voorzitter werd de oude staatsraad A. de Roos, die in de prilste dagen van de oprichting van de 'Zevende' Faculteit' als Amsterdams wethouder van onderwijs nog een rol had gespeeld. Tot leden werden benoemd H.H. Maas en A.J. Piekaar. Maas was zoals wij zagen al vroeg partij in de conflicten. Hij was na zijn aftreden als lid van het Leidse College van Bestuur onder meer als voorzitter van een Evaluatiecommissie van de Academische Raad een onversneden voorvechter gebleven van het standpunt dat de WUB vergeleken met het ancien regime aanzienlijke voortgang

¹⁵. Zie hierover H. Daudt, 'Op weg naar de 100%,' Folia Civitatis, 26 april 1975.

betekende. Piekaar beschikte over een ongekeende en afstandelijke ervaring in zaken van universitair bestuur.¹⁶ De commissie kwam in februari 1977 tot een rapport dat inhoudelijk Daudt opnieuw in belangrijke mate gelijk zou geven. Er diende, aldus de commissie in het deel van haar rapport dat in het bijzonder aan de politicologie gewijd was, een duidelijke scheiding te worden gemaakt tussen een hoofdvakgroep enerzijds, bijvakken- en keuzevakgroepen anderzijds. De algemene politicologie zou voor tenminste 18% van het totale curriculum, en de bestuurskunde, de leer der internationale betrekkingen en de politieke theorieën elk minimaal voor 7% van het curriculum deel moeten uitmaken. Slechts de vakgroepen van Daudt, Leemans, (de vacature) Baehr en Van der Land zouden specialisaties in het hoofdvak mogen verzorgen, de andere niet. Tevens diende de samenstelling van de vakgroepsbesturen alsnog in overeenstemming met wettelijke vereisten te worden gebracht, zodat de meerderheid van de leden zou bestaan uit medewerkers in vaste dienst.¹⁷ Het rapport kwam te laat om nog enig werkelijke invloed te hebben.

De saga-Daudt: een retrospectief

De ontwikkelingen in de kwestie Daudt - zij zou de affaire Universiteit van Amsterdam behoren te heten - hebben een onwaarschijnlijke hoeveelheid tijd en energie van alle betrokkenen gekost. Zij betekenden tevens een zware emotionele last, voor henzelf en wellicht meer nog voor de hen dierbaren die zelf niet konden strijden, maar wel machteloos moesten toezien. De zaak is ook nimmer werkelijk opgelost, zodat de gebrachte offers ook achteraf mentaal niet verzilverd konden worden. Hoogstens kan men zeggen dat Daudt en de zijnen met een fier hoofd de strijd aan- en uitgingen. Zij behielden hun zelfrespect, een factor van moeilijk te overschatten belang. Zij wonnen er ook in toenemende mate het respect van anderen mee, soms zelfs van hun tegenstanders.

Wat valt er, terugziend, verder te zeggen?

Persoonlijke factoren speelden een grote rol. Een opvallend element daarbij was de niet-aflatende solidariteit tussen Daudt en zijn medewerkers Ben Hoetjes, Jan de Lange, Percy Lehning, Leon Masset (en ofschoon hij spoedig naar Rotterdam vertrok: Uri Rosenthal), alsook de toegewijde secretaresse Nel Kool. Ieder bood de ander steun. Binnen de groep was steeds gezamenlijk beraad. Nu eens kon de een, dan de ander het voortouw nemen. De solidariteit bleef ook in de tijd ongebroken. Daudt zag zijn ambt mede als de paraplu die hen allen had te beschermen. Dit was een van de redenen waarom hij niet bereid was in te gaan op aanbiedingen naar elders te vertrekken. Een andere reden was de hardnekkige binding aan de taak die hem was opgedragen: te zijn hoogleraar in de wetenschap der politiek, met alle verplichtingen van dien jegens het vak en de academie.

Persoonlijke factoren waren, aan de andere kant, ook een negativum. De band tussen een aantal van de voornaamste protagonisten: Daudt, Van der Land, Brouwer was er ooit een van echte

¹⁶. Piekaar zou later, gevraagd of hij nog geen genoeg had van 'de' politicologen, opmerken dat dat ervan afhing welke politicologen dat waren. Post hoc zou Daudt die hij leerde kennen als lid van de Sociaal-Wetenschappelijke Raad van de Koninklijke Nederlandse Akademie bij hem hoog scoren.

¹⁷. Zie Rapport van de Commissie van Advies voor de Inhoud en de Organisatie van de Studierichting der Sociaal-Culturele Wetenschappen, Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1976-1977, nrs. 14.442, 1-2. Voor een uitvoerig commentaar op dit rapport, zie H. Daalder, 'De Commissie-de Roos en de FSW-A van de Universiteit van Amsterdam: een beschouwing,' in: Wetenschap en Democratie, 3 (juni 1977), blz. 231-254..

vriendschap geweest. Dat legde een extra last op de scheiding en de strijd en maakte bemiddeling illusoir. Persoonlijke factoren waren en bleven van belang in de gehele ontwikkeling van het conflict: bindingen als die tussen Van der Land en van der Maesen, Vuurens en Baehr, Cammelbeeck en Klein, studenten in Machiavelli en de ASVA-fractie in de ledenraad, tussen sommige strijdende partijen en journalisten, werden factoren van gewicht. Terwijl enerzijds oude vrienden uiteengingen, ontwikkelden zich anderzijds nieuwe banden. Men kan daarbij denken aan de voor buitenstaanders soms verwarrende band die zich ontwikkelde tussen een naar het leek alternatief man als Marius Broekmeijer enerzijds, Daudt en zijn medestanders anderzijds. Broekmeijers militante uit- en aanvallen contrasteerden vaak sterk met de meer 'gepaste' toonzetting van velen die zijn medestanders zouden worden. Gemeenschappelijke afkeer van politieke verwording en bestuurlijke lafheid maakte hen niettemin tot bondgenoten en vrienden. Waarbij Broekmeijer als eerste het belang inzag over de zich afspelende conflicten een documentatie samen te stellen en te verspreiden die hun effect ver buiten de kring van naast-betrokkenen zou hebben.

Een belangrijke factor was Daudts vermogen zich in memorabele, voor de pers hapklare termen, te uiten. Al voor 1970 had hij opzien gebaard door de toestanden in de universiteit 'een grote troep' te noemen. In zijn in deze bundel afgedrukt stencil van begin 1970 lanceerde hij termen als 'destructieve utopisten' en de 'timmermansleerling' die zich eerst elementaire vaardigheden moest eigen maken voor hij in een 'projectgroep' meubilair kon vervaardigen. Zijn sportjournalistieke ervaring gaf hem de gevleugeld woorden 'Daudt speelt geen uitwedstrijden meer' in. Niemand - zeker niet degeen aan wie de schoen paste - zal gauw Daudts kenschets vergeten van collega's die 'op rubberen benen door de arena' tolden. Klein's gewoonte iedereen de democratische zegeningen van de electrotechniek in Delft als voorbeeld te stellen, zou hij doeltreffend ridiculiseren met de opmerking 'dat het [toch] niet juist zou kunnen worden geacht wanneer een student, die in de doctoraalfase uitsluitend de geschiedenis van de wassen kaarsen heeft bestudeerd, zou afstuderen als ingenieur', en zo meer.

Tegenover zich vond hij het 'doublespeak' van het bestuur van de FSW-A. Was het taalgebruik in notulen en pamfletten in de aanvang vaak nog sterk informeel (het regende vermeldingen als 'Frits', 'Lucas' en zo meer) en waren bepaalde acties nog wel eens ludiek, met de verharding van de strijd zou dat anders worden. Nieuw in machtsposities geraakte stafleden en studenten bedienden zich steeds vaardiger van juridische taal en machtsmiddelen om hun wil door te zetten. Met name Brouwer toonde een groeiend meesterschap in het componeren van schijnbaar ambtelijke stukken en brieven die een oppervlakkig waarnemer gemakkelijk de indruk gaven dat alles wel en naar de wet was in de subfaculteit. De nieuwe bestuurders werden in deze gesteund door leden van het College, die het bestuur en de (romp)raad van de FSW-A bleven behandelen als 'de' bevoegde instanties. De radicale coalitie van Machiavelli en een minderheid aan stafvertegenwoordigers aarzelde niet gebruik te maken van alle machtsmiddelen die deze positie hun bood. Dat daarbij zij, die voor het overige de mond vol hadden van de noodzaak van antikapitalistisch verzet en emancipatie, in warme termen spraken van de mogelijkheid van dienstbevelen en ontslagprocedures kan slechts hen verbazen die geloofden in de ernst van revolutionaire retoriek, en niet in de mogelijkheid van een links machtsstreven voortgezet met de machtsmiddelen van de burgerlijke staat.

Verzet tegen lokaal machtsmisbruik leidt, nolens volens tot de roep om interventie, van boven of buiten. Daarbij zou het gaan om steeds meer instanties: appèl op de faculteit tegen de subfaculteit, op curatoren, de rector, de universiteitsraad, het college van bestuur, de Sectie van de Academische Raad, bewindslieden, de Tweede Kamer, de ambtenarenrechter of wie ook. Deze ontwikkeling werd versterkt, soms door het ondoordacht handelen (de dienstbevelen), vaker echter door het niet of onvoldoende handelen van bestuurders. Hun handen ten hemel heffend, of (wil men een andere metafoor: wassend in het troebele water van onduidelijke wettelijke bevoegdheden), droegen met name Cammelbeeck c.s. bij tot een blijven etteren van de kwestie. De zaak ontwikkelde zich uiteindelijk tot een politieke zaak op hoog niveau. Deze zou Staatssecretaris Klein de kop gekost

hebben, indien hij die niet gebogen had. Dat het zover kwam, was in belangrijke mate te wijten enerzijds aan gebrek aan interesse, anderzijds aan een opportunistische wens van politici ter linkerzijde niet in open conflict te raken met studenten die het aura van de democratisering als dekmantel droegen voor strevingen die met de waarden van democratie of wetenschap weinig van doen hadden. Degenen in de universiteiten die zich (met niet zelden van huis uit linkse politieke voorkeuren) verzetten tegen de politisering van de universiteit, vonden nauwelijks gehoor bij hen die zelfs Veringa's WUB nog onvoldoende 'democratisch' achtten. Zij werden in de Tweede Kamer slechts gesteund door partijen niet behorend tot het progressieve blok, met oud-minister de Brauw in een hoofdrol.

Opvallend was het grote verschil tussen het politieke en juridische circuit. Het eerste had vaak het kenmerk van haast, van zich niet werkelijk verdiepen in en wegen van zaken, van het pas reageren op ontwikkelingen wanneer die de aandacht van de media kregen. Van politiek als vooruitzien was nauwelijks sprake. Verschijnselen die men in de politieke wetenschap kent onder namen als 'non decisions' of het 'away from the problem', verergerden op termijn de politisering van het conflict. In het juridische circuit was daarentegen sprake van grondige dossierkennis, van een zorgvuldig procederen en analyseren. Maar tegelijk beperkte het zich naar zijn aard tot beslissingen uitsluitend omtrent wat juridisch voorlag: het loste wel bepaalde juridische casussen op (zoals de vraag naar de rechtmatigheid van het dienstbevel), maar bood geen materiële oplossingen voor de werkelijke vragen daarachter.

In de Nederlandse politieke cultuur worden moeilijk-oplosbare problemen veelal bewust voorgelegd aan commissies van deskundige buitenstaanders die in collegiaal beraad tot een objectivering kunnen bijdragen. De relevante Sectie van de Academische Raad had die rol mogelijkst kunnen vervullen, ware het niet dat het eerst-voorgelegde op lokale verlangens toegesneden vakgroepenplan daar al in 1972 op tegenstand stuitte. De Sectie werd daarop voor de subfaculteit een van de tegenstanders die men bij voorkeur door wetsverzetting diende te neutraliseren. De door de (eerste) universiteitsraad afgedwongen Commissie s'Jacob hinkte op twee gedachten: die van deskundige buitenstaanders, maar ook die van een samenstelling mede in overleg met partijen, wat het subfaculteitsbestuur de gelegenheid bood het werken ervan onmogelijk te maken. De hoogleraren politicologie buiten Amsterdam hadden al direct nadat de conflicten rond de jaarwisseling van 1972 en 1973 in volle omvang uitbraken een beroep gedaan op een door de in de WUB voorziene Commissie-Polak uit te brengen advies. Dat advies bleef heel lang uit, maar werd wel het middel waardoor de Tweede Kamer Klein kon weerhouden van het legaliseren van de Amsterdamse voorstellen. Zoals wij zagen leidde de interventie van de Tweede Kamer later tot de instelling van de Commissie-De Roos. Deze zou op veel punten duidelijkheid scheppen, maar haar rapport kwam te laat om nog veel invloed op de ontwikkelingen te kunnen hebben. De macht en de middelen waren in Amsterdam verdeeld.

De subfaculteit ging nadien haar eigen, vaak kronkelige weg. Baehr vertrok naar de functie van Secretaris van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Mokken behoudens een tiende aanstelling naar het Centraal Bureau van de Statistiek, Van Van der Land werd wetenschappelijk niets meer vernomen. Buitenstaanders - in twee gevallen buitenlanders, G. Junne en H.-P. Kriesi - werden benoemd als hoogleraar, de een als opvolger van Baehr, de ander in de uiteindelijk toch ingestelde nieuwe leerstoel die na Kriesi's vertrek weer zou worden opgeheven. In het geval van de leerstoel geschiedenis van de politieke theorieën die vrijkwam na de dood van Van der Land ging het anders. Een bewust interuniversitair-ingestelde commissie zette een buitenlandse kandidaat als nummer 1 op de voordracht. De vakgroep en subfaculteitsraad draaiden de volgorde tussen nr. 1 en 2 om waarna S. Stuurman werd benoemd. Intussen desintegreerde de groep van het Friedrich Kollektief. Sommigen zochten het in ambtelijke aanstellingen (G.J. van Oenen werd directeur van de faculteit, A.P. Geelhoed bibliothecaris van de subfaculteitsbibliotheek). Keman

vertrok na conflicten naar Leiden. Ook Stuurman, die als hoogleraar geenszins een dragende rol vervulde, zou op langer termijn de voorkeur geven aan een ordinariaat elders.

In de subfaculteit bleven bepaalde professionele kernen werkzaam. Bestuurskunde en internationale betrekkingen gingen hun eigen weg. De vakgroep Methoden en Technieken bleef, hoezeer ook de kwestie-Daudt hen onderling verdeeld hield, door alle gebeurtenissen heen een bij uitstek productief gezelschap (C.E. van der Eijk werd tenslotte met instemming van velen de nieuwe centrale hoogleraar in de politicologie). De staf nieuwste geschiedenis zou op haar terrein goed werk doen. Voor de vakgroep communicatiemiddelen lagen belangrijke nieuwe ontwikkelingen in het verschiet.

En Daudt en de zijnen? Daudt kreeg uiteindelijk in vrijwel alle procedures gelijk. Hij behield de dubbele bescherming die zijn status als ambtenaar, en het bij zijn tegenstanders ingesleten gevoel dat men maar beter niet meer aan hem kon raken, hem gaven. Hij zou, na het vertrek van alle medewerkers behalve Leon Masset, in een 'eigen' doctoraalrichting (DOPE, een acroniem voor doctoraal politiek-economische richting) tezamen met enkele vooraanstaande economisch-georiënteerden selecte groepen studenten tot bekwame politicologen blijven scholen, en velen als promotor,¹⁸ referent of lid van een promotiecommissie nog verder op het wetenschappelijk pad begeleiden. Binnen de Koninklijke Akademie (waarbinnen hij de enige politicoloog was) en in de Sociaal-Wetenschappelijke Raad zou hij zich blijven inzetten voor het vak en de standaarden waarop het recht had. Anderen beletten hem echter de centrale figuur in de subfaculteit te blijven die hij had kunnen zijn, en die de subfaculteit te lang node ontbeerde.

Daudt nam in 1990 in stilte afscheid: hij had, zo zei hij vrienden, geen behoefte aan veinzerij en krokodilletranen.

¹⁸. Binnen de faculteit was Daudt promotor van C.E. van der Maesen midden in de conflicten in mei 1974, en co-promotor van C.E. van der Eijk en B. Niemöller in 1983 die evenmin tot zijn medestanders hadden behoord.